

IGEHIRDETŐ

EGYHÁZI BESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

Kiadják

Révész János

ev. lelkész

Soltész Elemér

ref. lelkész

szerkesztők

Megjelenik havonként

Tartalom

<i>Jancsó Sándor: A munka élet. — Iskolai év kezdetén</i>	393
<i>Muraközy Gyula: Az ifjuság. — Vasárnap</i>	400
<i>Dr. Szeberényi Lajos Zs.: A kilence pedig hol van? — Vasárnap</i>	406
<i>Soltész Elemér: A sokaság. — Vasárnap</i>	412
<i>Kiss Samu: Ne aggodalmaskodjatok! — Vasárnap</i>	421
<i>Csernák Béla: A lelkiismeret. — Vasárnap</i>	428
<i>Csernák Béla: A lelkiismeret hőse. — Vasárnap</i>	434

Kiadóhivatal
Nagybánya
Hid-utca 19. sz.

Nánásy István
nyomása
Nagybánya

Egész évre 12 K
Félévre . . 6 K
Negyedévre 3 K

Előfizetőinkhez. Már ebben a füzetben hozunk két, a reformáció négyszázados jubileumával összefüggő, arra előkészítő vasárnapi beszédet. Ugy tervezzük, hogy az októberi számban csupa olyan beszédeket adunk, amelyek a reformáció gondolatkörében mozognak. Elvégre szabad nekünk, sőt talán kötelességünk is, több vasárnap foglalkozni ezzel a korszakalkotó eseménnyel s ennek alapján a mi sok nagy fennivalónkkal. A szerkesztőkön kívül dr. Kováts István, Lukácsy Imre, Szücs József közreműködésére számíthatunk. A kéziratokat legkésőbb szeptember 10-re kérjük. Egy pár mostanában beküldött *nem* reformációi beszéd a novemberi füzetre marad.

Az IGEHIRDETŐ kiadóhivatalában kapható **D. Erdős József** három reformációi beszéde: 1) *A reformáció Istennek ténye.* Ésa. 42, 10—18. — 2) *A reformáció az evangéliom diadala.* Róm. 1, 16. 17. — 3) *A reformáció áldásai.* Ján. 8, 32. Nagybánya, 1907. Az IGEHIRDETŐ kiadása. *Ára 80 fillér* (bélyegben is beküldhető).

Az IGEHIRDETŐ kiadóhivatalában kapható:

SOLTÉSZ JÁNOS

* * *

KONFIRMÁCIÓI KÁTÉ

REFORMÁTUS NÖVENDEKEK SZÁMÁRA

* * *

Ötödik átdolgozott kiadás

* * *

Ára 24 fillér

— Legalább 10 példány megrendelésénél darabja 20 fillér. —

Mutatvány-példányt szívesen küldünk.

A MUNKA ÉLET.

— Iskolai év kezdetén. —

Ján. 4, 32—36.

Senki sem kételkedik afelől, K. T! hogy a vallás, különösen a mi szent vallásunk képes arra, hogy az ember lelkét minden körülmények között megnyugtassa s az el-lenkező emberi akaratot az Isten akaratával kibékítse. Ezért alapja a vallás a boldog életnek. De másfelől sok-szor hangzik az a vélemény is, hogy a vallás, és pedig különösen a mi keresztyén vallásunk, nem alkalmas arra, hogy az embert munkára, egészséges földi tevékenységre ösztönözze; sőt inkább a világtól való elvonulást, a tétlen szemlélődést, az egészségtelen kegyeskedést állítja oda követendő erényeknek. És Megváltónk beszédéből származó idézetekkel bizonyítják, hogy a keresztyénség, ha nem is világmegvetést, de a földi dolgokkal való nem-törődést tanít, mikor azokat kevésre becsüli, sőt megveti: *Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön . . . Ne aggodalmaskodjatok és ne mondjátok: mit együnk, mit igyunk, vagy mivel ruházkodjunk . . . Ne aggodalmaskodjatok a holnap felől . . . Tekintsetek az égi madarakra . . . Vegyétek eszetekbe a mező liliomait . . . Kicsoda pedig tiközületek, aki aggodalmaskodásával megnövelhetné természetét egy arasszal? . . . Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát (Máté 6, 19—34.).*

Ezek az összefüggésükből jóformán kiszakított mon-dások igazolni látszanak amaz állítást. Sőt a keresztyénség első idejében hosszasan az a képzet uralkodott a sóvárgó és magukat csalódottnak érző lelkekben, hogy ennek a világnak hamar, sőt az első emberöltő életében hirtelen-

séggel vége lesz s így egyáltalán tevékenységre, földi se-
rénykedésre és munkára szükség nincs. Ezekre czélozva
mondja Pál apostol fölgerjedve: *Aki nem dolgozik, ne is
egyék!* Tagadhatatlan, hogy később is voltak irányzatok,
melyek a földi dolgok és a földi élet semmibe vevését
hirdették s abba helyezték a keresztyén erényt. Emlékezzünk
az első századok remetéire, önkorbácsolóira és oszlopszent-
jeire. Majd a középkor szerzeteseire, kegyeskedőire. Sőt a
legújabb idők és napjaink szektáira. „A magányba, a zárda-
falak közé, félre az elvilágiasodott egyháztól is,“ mondják
ezek. El a világ mindennapi foglalkozásaival, örömeivel,
szórakozásaival, gyönyöreivel! Elvonulni, önmagunkba mé-
lyedni, csupán Istennel társalkodni, mert a világ akadály a
kegyes életnek. A világ a Sátán birodalma!

De ezekkel szemben mi is teljes bizonyossággal állít-
hatjuk, hogy nem ez a *keresztyénségnek* igazi szelleme.
A keresztyénség nem egésségtelen, tétlen szemlélődés. Nem
élettelen megmerevedettség. Nem mozdulatlanság. *A keresz-
tyénség mozgás, alkotás, tevékenység, munka és így:
élet.* Halljátok a tanító, a gyógyító, a szüntelen fáradozó,
a szenvedő, a megváltó Krisztus mondja nektek: *Munkál-
kodjatok mig nappal van, mert eljő az éjtszaka, mikor
senki sem munkálkodhatik . . . Van nékem eledelem . . .
Az én eledelem az, hogy annak akaróját cselekedjem,
aki elküldött engem és az ő dolgát elvégezzem . . .
Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és az Isten-
nek, ami az Istené.* Az Urnak apostola is így biztat min-
den keresztyént: *Imádkozzál és dolgozzál!*

Igen, K. T! a munka eledel. A munka élvezet. A
munka élet.

*

Pál apostol a Római levél első és második fejezetei-
ben fölmutatja, hogy ami az Isten előtt bolondság, az a
világ előtt gyakran bölcsesség és ami az Isten előtt bölcse-
ség, az a világ előtt gyakran bolondság. Mintha csak a
munka értéklésére vonatkoztatta volna az apostol ezeket a
mélységes értelmű fejtegetéseket. Hiszen, ha az emberek lel-
kében olvasni tudsz, a legtöbből azt olvashatod, hogy a

munka nemhogy eledel, nemhogy élvezet volna, sőt inkább szükség, kényszer és nyomoruság. A nehéz munkában elfáradt ember váltig kiabálja: A kényelem, a semmittevés az élvezet! Az a boldog ember, akinek nem kell napestig verejtékező munkában törnie magát. Az a boldog, aki mások munkájának gyümölcséből táplálkozik . . .

A különböző népek istenfogalma tárja föl legmegfoghatóbban gondolkozásuknak mélységeit. Kérdés, milyennek képzeleli egy nép az isteni és istenes életet? A *pogányok* fölfogása szerint isteneik és istennők áldott tétlenségben, nektárral fokozott gondatlanságban, tréfa és válogatott élvezetek között élnek. *Mohamedán* fölfogás szerint a túlvilág is kifinomított és a végsőkig fokozott földi élvezetek szakadatlan lánczolata. Nem így a *keresztyénség*. *Nem azért jöttem — úgymond a Megváltó — hogy nekem szolgáljanak, hanem, hogy én szolgáljak másoknak . . . Aki közületek nagy akar lenni, az szolgáljon a többieknek . . . Aki első akar lenni, az legyen az utolsó . . .* Keresztyén fölfogás szerint *szolgálat* által lehetünk nagyokká.

A nyilatkozat, melyet alapigénkül választottunk, érdekes jelenet alkalmával történt. Jézus tanítványaival Samárián utazik át s elfáradva Sikár városa közelében a Jákób kútja mellett pihen. Tanítványai élelmiszerekért a városba mennek s az alatt történik ott a kútnál a Mester és a tudatlan, elfogult és bűnös samáriai asszony között az ismert felséges tartalmu beszélgetés. A tanítványok visszajöve a fáradt és éhes Mestert étellel kínálják, mondván: *Mester egyél! Ő pedig mondá nekik: Van nekem eledelem, amit egyem, amit ti nem tudtok.* A tanítványok mit sem tudva az asszonnyal folytatott beszélgetés tartalmáról, félreértették őt és mondának egymás között: *Hozott-é néki valaki enni?* Erre mondá nekik Jézus: *Az én eledelem az, hogy annak akaratját cselekedjem, aki elküldött engem és az ő dolgát elvégezzem.*

Nem a földi táplálékra és érdekekre gondol most, hanem a magasságban jár lelke. Isten igaz imádása. A lélek tápláléka. A reá bizott föladat elvégzése. Az Isten akaratának végrehajtása . . . Az Isten országa számára való

magvetés foglalkoztatja lelkét s feledteti vele a testi éhséget és fáradtságot. Látja a városból kiözönlő embereket s jóleső érzéssel gondolja el: Imé, alig vetettem el az ígét, már is hozza a talaj a termést . . . Bizonyos jelek a jövő diadalára! Ezért fordul minden látszólagos átmenet nélkül a tanítványokhoz és szól: *Ti nem azt mondjátok-é, hogy még négy hónap és eljön az aratás? Imé mondom nektek: Emeljétek föl szemeiteket és lássátok meg a tájékokat, hogy már fehérek az aratásra. És aki arat, jutalmat nyer és az örök életre gyümölcsöt gyűjt; hogy mind a vető, mind az arató együtt örvendezzen.*

Bizony, K. T! előttünk is tágas mezők állanak. *Sok az aratni való gabona.* És szükség van megelőzően a maghintés nagy és fenséges munkájára, hogy egészséges termés, gazdag aratás lehessen. Ti tanárok, tanítók és szülők: Isten által küldött magvetők vagytok; bár, fájdalom, sokszor megtörténik, hogy más gyönyörködik az aratás gyümölcsében! A nevelésekre bizott ifju szívek és keblek a termő föld, melybe a jó, igaz, szép, tiszta buzaszemeit hintitek nagy fáradsággal és vigyáztok, hogy a Sátán konkolyt ne hintsen vetéseitekbe. Hogy a mai ifjúságot miért kell hívőbbé, erősebbé, edzettebbé és munkásabbá nevelni, mint az eddigit: arra feleletet ad a mai rendkívüli élet és a sötétnek, bizonytalannak látszó jövő. *A jövő pedig egyedül az ő kezükben van . . .* Amilyenek lesznek a mi gyermekeink, a mi jövő reménységünk és ifjúságunk: olyan lesz hazánk, nemzetünk, egyházunk és emberi társadalmunk!

Ezért vigyázzunk, hogy mindenkinek eledele az legyen, hogy cselekedje annak akaratát, aki őt elküldötte s az ő dolgát elvégezze! Arasson majd a mi ifjúságunk. Az örök életre gyűjtsön gyümölcsöt, hogy *mind a vető, mind az arató együtt örvendezzen.* Erre a célra világos értelmű, rendíthetetlen hitű, érző szívű, erős karu és munkás nemzedékre van szükségünk. Csak így tudunk a rettenetes harcokban, a jövő megalapozásáért folytatott küzdelmekben diadalmasak lenni. A jónak, az erősnek kell kiválnia. A hitványnak, a salaknak pusztulnia örökre! Ez csak munka által lesz lehetséges. A munka élvezet, a

munka áldás, a munka élet. A tétlenség az ördög párnája. A semmittevés minden rosznak kezdete. Munkálkodni mindnyájunknak, míg nappal van: isteni föladatunk és megbízatásunk. Nem kell azt nézni, hogy nehéz az út a magasba. Lihegve, verejtékezve is emelkedni kell fölfelé szüntelen. Minden hitványt megvetni. A legjobbakkal társalogni. A legerősebbekkel vállvetve küzdeni magas célokért, felséges eszményekért. Haladni az isteni tökéletesség felé vezető úton szüntelen. *Az ő dolgát végezni el:* ez az ifjuságunk, ez a mi jövő reménységünk föladata, mert „nem lesz gyümölcs a fán, melynek nincs virága!“

Nem csüggedni, a munkával föl nem hagyni az akadályok miatt és a sikertelenség látásán: ez a tanító és nevelő föladata; mert ők a világ világossága s mi lesz, ha a világosság is sötétséggé változik? Utszélre is, tövis közé is, kavicsos talajra is esik a magból. Konkoly is kerül közébe. De ami jó földbe esik, az terem 30, 60, sőt 100 annyi. Azért: nem csüggedni. Előre és győzni okvetetlen; mert magas elhivatásunk, isteni megbízatásunk van.

*

A munka Istennek legnagyobb áldása, K. T! Az által leszünk Istennek társaivá a teremtésben. A tétlenség paradicsomkertjéből kitiltó átok áldássá vált az ember életén, mert a munka által vált az ember igazán emberré. A munka eledel, mert erőnkét fejleszti és edzi; táplálék, mert táplál és felüdít; élvezet, mert a legnemesebb gyönyöröket szerzi meg. De hogy az ember igazán eledelnek tekintse a munkát, ahhoz föltétlen szükséges az a meggyőződés, az a hit, hogy a mennyei Atyának rendelése az, hogy dolgozzék. *Az ő dolgát kell elvégeznünk.*

Mózes első könyve első és harmadik részeiben a teremtés és az első bűnbeesés után a „teremtés koronájához“ parancsokat intéz az Ur: *Töltsétek be a földet és hajszátok uralmatok alá . . . Fáradságos munkával élj a földből életednek minden napjaiban . . . Orczád verejtékével egyed a te kenyeredet . . .* Az Isten nem teremtette tö-

kéleltessé a földet. Az embernek is hagyott rajta tenni valót. Neki is adott szerepet. Ha mindent elképzelünk a föld mostani kinézéséből, amit emberi munka és tevékenység, emberi ész és kéz, emberi tudomány és művészet adott hozzá annak a teremtés után volt állapotához: akkor a mai felséges részletek helyett nagyon sok helyen őserdőket, mocsarakat, vadonokat és pusztákat fogunk találni csupán. Emberi munkának kellett a nagyjában és bordáiban megteremtett földet felöltöztetni és széppé tenni. A *szellemi* világban a megadott durva, nyers anyagból emberi küzdelemnek, emberi művelődésnek kellett „istenképet“ faragnia. Ezt az isteni küldetést, parancsot és elkötelezést kell éreznie minden embernek, minden élethivatásban, mert e nélkül munkája csak céltalan vergődés és rendszer nélkül való ide-oda kapkodás.

A földművesnek hajnalhasadástól estszürkületig tartó, nehéz és verejtékező munkáját az a tudat teszi élvezetté és az a tudat szenteli meg, hogy az Isten hívott, az Isten küldött, az Isten rendelt engem e munka végzésére. A kézműves, a művész, vagy a tudós, mikor élethivatása teljesítése közben kedvetlenséget, levertséget, vagy fáradtságot érez; mikor folyton elébe tornyosuló és legyőzhetetlennek látszó akadályokkal és nehézségekkel kell megküzdenie: erőt és kitartást egyedül csak abból a szilárd meggyőződésből meríthet, hogy nem esetlegesség kényszere, hanem Isten rendelése az, hogy föladatát elvégezze. Mikor a családfő, vagy tanító, a szellemi munkás, vagy az Istenország építője eszébe veszi, hogy neki becsületes szívü, erős hitü, munkás karu, eszményekért lelkesedő, nemesen érző és fennkölt gondolkozásu embert kell a gondjaira bizott gyermekből és ifjúból a család, egyház, a társadalom és a haza erősségére nevelnie s nagy feladatának tudatában — és gyenge erőinek érzetében — kishitüen megremeg: hitét és bizalmát annak a tudatnak kell megadnia, hogy Isten akarátát teljesíti, Isten támogatásával. Ha az ifju válaszütra jut; ha a testet, lelket ölö élvezetek s a kötelességteljesítés keresütjához ér; ha nem tudja eldönteni, hogy lelke a világi gyönyörök élvezetének serlegét, vagy az igazságot éhezi és szomjuhozza-é jobban: habozásának véget vet az

isteni újjmutatás és biztatás: Csak előre a jóban! Föladatod tökéletességben hozzám hasonlónak lenni. Én állítottalak az életútra. Én támasztottam habozást, kétséget a te lelkedben. Én próbállak meg téged . . . De én emelem egyszersem mind tekintetedet a te egyedüli Megtartóra, Krisztusodra, ki életével és halálával tanít meg, hogy miképen kell és miképen lehet a kísértést legyőzni, a Sátán fölött diadalmaskodni.

A legnehezebb, a legkétségesebb, a legsötétebb órákban mellettünk van az erő, világosság és igazság forrása: a Krisztus. Ha reá tekintünk, ha őt követjük, ha élünk őbenne és úgy engedelmeskedünk a mi mennyei Atyánk akaratának, miképen ő engedelmeskedett: akkor el nem tévedhetünk soha. Ha *keressük mindenek előtt Istennek országát és az ő igazságát*; ha szüntelen való lesz életünk minden munkájában a biztonyságtétel, hogy *az én eledelem az, hogy annak akaratját cselekedjem, aki elküldött engem és az ő dolgát elvégezzem*: akkor *gyümölcsöt gyűjtünk az örökéletre s mind a magvető, mind az arató együtt fog örövendezni.*

Amen.

JANCSÓ SÁNDOR.

AZ IFJUSÁG.

— Vasárnapi. —

Ezék. 17, 2—4; 22—24.

Emberi életünk egyik legjellemzőbb vonása, hogy mi a jövőben és jövőért élünk. A mult olyan, mint a hús kút, melyből az emlékezés arany vedrével üdítő cseppeket merítünk; a jelen csak keskeny hid, mely a mult és jövő két partját összefűzi, melyen előrenéző, látomásokat űző szemmel járunk. A mult sokszor annyi előttünk, mint az a fehér, talán könyes kendő, amit búcsúzásnál kedveseink lobogtattak utánunk; a jelen csak annyi, mint a vonatablakunk előtt elsurranó mező; mert mi a jövendő felé, a nagy állomás, a valóság királyi városa felé utazunk állandóan. A ma s a mult is csak olyan selyemszál, melyet folytonosan fölgombolyítunk; de ezt a selyemszálát folytonosan a jövendő tündérkezőből kapjuk. Az életünk titkos esküvéssel eljegyezte magát a jövendőnek, attól függ a boldogságunk; mert ha a holnap nem ígér semmit, ha olyan mint a bezárt kapu: nyomorult és boldogtalan lesz a jelen is körülöttünk.

Talán azért szeretjük annyira az ifjúságot is, mert az a testté vált jövendő. Multja oly jelentéktelen és gyorsan lepergő, mint játszó gyermekek forgó csigája; jelenje öntudatlan álom a tegnap és holnap között: de az ifjúság maga a jövendő! Csupa reménység, csupa ígélet, lehetőség; erdő, teli rügyekkel; vándor, ki az arannyal telt zsákot, a multak győzelmeit, reményeit beváltja a jövőben; folytatása a sírfelírral befejezett földi regényeknek; a földi örökkévalóság. Apák és nagyapák reményeiket és bűneiket, álmaikat és bánatukat örökségül rátestálják az unokákra . . .

A nemzet ifjusága: a nemzet látomása a jövődbe. Mint ahogy a fának keringő nedve, futó gyökere, görbe karjai mind a tavaszi rügyekért dolgoznak: úgy a nemzet multja — ez az erős gyökér — az omló halottakból, a mult harcokból a jövőnek, az ifjuságnak gyűjt erőt. A jelen kiomló vérével a jövőnek akar biboros hajnalt festeni. A ma küzd, hogy a jövő nemzedéknek teremjen ez a mi szenvedésünk békességet és nyugodt életet; hogy a jövő nemzedék tudjon újra küzdeni az ő ifjuságáért; hogy úgy, mint a sorbaálló, játszó gyermekek az aranyos labdát, egyik nemzedék a másiknak adja hiven, mindig tündöklőbben az ősök hitét és erényét.

Az ifjuság mindenkié, az ifjuság, a jövő az egész nemzeté. Elpusztult az a nép, melynek fiatalsága nincs; fejszére érett az a fa, melynek nincs virága. Mikor a meseli óriás kikergette kertjéből a játszó gyermekeket, azt a kertet beborította a hó és fagy hideg ezüstje; eltűnt a madárszó és elfeledte a kert a tavasz. Ahol ifjuság nincs, ott nincs jövő; ahol nincs jövő, ott hitvány siralomház, megfagyott kert az élet; mert a nemzet mindig fiatalságában él, remél és imádkozik.

Mi lesz a mi ifjuságunkból? kérdezzük aggódó arccal, mint ahogy a gazda nézi a kelő vetést, mi lesz belőle? Annál inkább érdekel, mert érezzük, hogy a jövő belőlünk virágozik ki; az ifjuság, a jövő nemzedék *mi* leszünk; a mi hitünk, imánk vagy gyűlölködésünk fog égni a szemek mögött és a mi lelkiületünk, érzéseink — talán mint bibliai démon — szállnak át ivadékról ivadékra; az unokák a mi bűneinket fogják tovább adni és a mi részvétünk könyvével sirnak.

Mi *lesz* az ifjuság: nem tudjuk.

Mi *lehet* az ifjuság: ahoz ez a profétai találós mese visz közelebb minket.

1.

Lehet a bűn martaléka. Jöhet a bűn, mint szines saskeselyű és letépheti a cédrus gyöngé ágait, fiatal hajtásait, leszakíthatja egy nemzet fiatalságát és elviheti a kalmárok földére s — amint a proféta tovább fűzi a találós

mesét — gyöngé szőlőtővé teheti a büszke cédrus csillagokba vágó fiatalságát.

Első hatása a bűnnek, hogy letépi a fiatal lelket a családi és nemzeti élet törzséről. Nemzeti hagyományok, szabadság, önfeláldozás üde, magas levegőjében kellene élnie: és lehull a kalmár önzés világába. Erőt kellene merítenie a multból, gyermeki hitéből, édes anyja imájából: és a mult eltűnik mögötte, mint az a tengerbe sülyedt regés sziget, melynek harangszavát az arra utazó halászok most is hallják még. A mult, a család szépsége csak ilyen harangszó lesz előtte, mely fölmerül néha az idők tengeréből; a csillagok felé kellene törekednie, és ő mocsarak, bűnök mellett tanyázik; magasan, fönn kellene szállania, hogy meglássa ezerek szenvedését: és ő csak a maga kis bajait, rablánczait csörgeti; hirdetni az eszmény, a hit örökkévaló életét, mint ahogy a fenyő zöld lombja belekiált a hó halott fehérségébe: és hirdeti a mulandó élet hervadó örömeit kora-vén lélekkel. Ez csak az első hatása a bűnnek.

De nemcsak ilyen lehet a fiatalság. Nemcsak kívándorló lelkek, kik eszméknek és gondolatoknak új szigetén élnek; hanem lehet torz, léha, elhervadt virág, ködös tavasz, ránczos gyerekarcz . . . óh, lehet bűnös a fiatalság, hisz' annyi színű tolla van a saskeselyűnek: könnyelműség, léhaság, paráznaság, mind egy-egy toll, egy-egy erő, mely viszi a cédrus reményét, hogy idegen folyó mellett hervadó szőlőtőke legyen belőle . . . És a bűn hatása átalakítja, tengő növényé teszi, mely csak azért él, hogy rövid fájdalmas gyönyöröket, zsibbadt mámort teremjen. Ijkek, akik sohase voltak fiatalok; koravén gyerekek, akiknek megöszült a lelkök; gúnyos, mosolygó, szerencsétlen arcok, melyeket sohasem tett széppé a fájdalom; virágok, melyek sohase nyitak ki; cédrusfák hajtása, édesanyák reménye, melyek mint útszéli szőlőtövek, törpe gyökerek nőnek az élvezet és örömök rétjében. Megbűntetem az atyák vétkét a fiakban, mondotta Jehova és valóban, nincs nagyobb bűnhődése az apának, a családnak, a nemzetnek, mint ha ifjai élő koporsók, akik halott lelküket hordozzák és a korai gyönyörtől verődött

ráncz a sirföliírat arczukon . . . Az ifjuság a nemzet látomása, szemefénye, égi jövőbe néző szeme és jaj! ha egy nemzet megvakul.

Nézzetek körül; csapjátok föl az iskolák ajtaját, feszítsétek föl a gyermekek lelkét, mely mint a kagyló, görcsösen bezárul az idősebbek szeme előtt. Nem kell-e nekünk is remegve nézni a jövő felé? Hová lett a czédrusfa gyöngye lombja, fiatal hajtása? Nem kell-e rettegni a fiatalságunk fiatalságáért? Diákok gyűléseket tartanak, hogy kiűzzék az Istent az iskolákból! Fiatal katonák, kik haza jönnek és beleöntik a mulató éjszakák sötét folyólyába minden kincsüket, lelkesedésüket, fiatalságukat! Anyák és apák, magyarok, keresztyének! nem látjátok, itt lebeg fejünk fölött, lelkünk fölött, gyermekeink, testvéreink fölött kiterjesztett szárnyaival a nagy keselyű: a bűn . . .

2.

De nemcsak ilyen lehet az ifjuság és nem is akaró, hogy ilyen legyen. Lehet az ifjuság harmatos tiszta álmokat álmodó; hajnali pirkadás lehet virulása; a családi tűzhely meleg fényét, mint egy szent lángot, hordozhatja a szívében tiroli sziklák, román puszták között és hitét, mint soha ki nem fogyó kincses ládát, viheti magával a szenvedések völgyében is! Régi történet beszéli, hogy egy tengerparti országban nagyon félénkek és gyávák voltak az emberek; a hajós nem mert neki vágni a viharos tengernek, mert félt, ha ő odavész, nem lesz, aki családját segítse. A katoná nem mert elindulni a harciba, mert félt, ha elesik, nem lesz gyámola az édesanyjának; a bányász nem mert alászállani a tárnába, mert félt, ha ráomlik a bányá, árván és koldusan maradnak a kis gyermekei; nem volt merész ember és az ország lassan elszegényedett. A király segíteni akart ezen és egy kincses ládát ajándékozott az országnak. Titkos megbizottjánál volt a láda, de tudta mindenki, hogy ennek a kincseiből a hátrahagyott özvegyeket és segítség nélkül valókat fogják segíyezni. És ettől fogva a hajósok bátran vágtak neki a viharzó tengernek, a katonák győztesen harczoltak és a bányászok a legszükebb tárnákból is kivágták az aranyat, mert tud-

ták, hogy a király gazdag kincseivel segíteni fogja az övéiket.

Nekünk merész, önfeláldozó ifjuság kell, bízók kel-
lenek, akik hisznek ebben a kincses ládában: a hatalmas
égi király csodálatos, gazdag gondviselésében; akik neki
mernek vágni az élet viharainak, nem sápadnak el az ágyuk
ijesztő fényében s akik a mindennapi gondokból, ezekből
a sötét bányamélyiségekből aranyat, hitet, boldogságot tud-
nak előhozni.

*És veszek én a magas czédrus tetejéből, felső
ágaiból egy gyöngye ágat, így szól az Ur Isten. Mivé
lehet az ifjuság Isten kezében?*

Isten is tép a czédrus tetejéből! Ez az ifjuság is sza-
kitást fog jelenteni a multtal. De a multak törzséről lesza-
kitott ifjuság czédrus maradt, nemes erő lüktet benne;
csak azt nem viszi magával a multból, ami rossz, beteg,
hervadás, bűn!

Lehet nekünk tiszta ifjuságunk! Czédrusfa remény-
sége, magosról szakított és magosra ültetett. Lelkesülő,
üde, hajnali fiatalság, aki a mult bűneit tagadja meg. Aki-
nek nem templom a korcsma, hanem aki a korcsmák bü-
zös szobáját is templommá tudja átváltoztatni. Aki nem
fürösztli lelkét a fertők mélyében, mámoros éjtszakák fe-
kete tavában; aki lelkek és bűnök rettenetes éjtszakájából
pirkadást teremt; aki jókedvét nem a mámorba fojtja; aki
nem tipor sárba becsületet és erényt; hanem aki megmá-
morosodik tiszta eszményektől; aki hitben és reménység-
ben mossa lelkét s legázolja a lelkében azt, ami csúf,
szennyes, üres és czéda érzés.

*És magas hegyre plántálom őt, mondja tovább az
Ur Isten. Ágat nevel és gyümölcsöt terem s nagyságos
czédrussá növekedik.*

Lehet ilyen ifjuságunk, mely alkot és teremt! Mely alkot
akkor is, amikor földet hantolnak végtelenbe néző sze-
meire és a forró fegyver kiesik hideg kezéből. Teremt
hitet, reménységet a nemzet jövőjében. És haló porából
kalászok fakadnak s haló ajkáról száll az imádság, mint
zendülő, meleg szél lélekből lélekbe!

Lehet olyan ifjuságunk, mely meglátja ennek a nem-

zetnek sok sebét: az önzést, bűnt, viszálykodást, nyomort; mely dolgozni fog a családi élet tisztaságáért! Hogy ne némítson el annyi szerető kicsi gyermekarcot a nyomor, a bűn csontos, hideg keze; hogy férj s hitvese ne fojtsák meg egymás boldogságát; hogy munkáslakásokban és palotákban a szeretet legyen az a melegfényű csillár, melyet a lelkek kovácsolnak ki s ami glóriát fon a munkás életek köré. Lehet ifjuság, mely dalokat kiált a társadalomba, ebbe a csúf, gyilkos erdőbe, hogy: „Emberek! szeressétek egymást.“ „Gyűlölködő lombok, ne a fényt és az életet fogjátok el egymás elől, hanem boruljatok össze, öleljétek és segítétek egymást!“ „Örüljétek egymás boldogságának, sírásátok meg az összetört életeket!“ Legyen ifjuság! csillogó szeme egy nemzetnek, reménysége ezeréves éjtszakának, magyar ifjuság, hívő ifjuság, imádkozó ifjuság! Hirdetője az élet, a szeretet, az eszmények örökkévaló ifjuságának!

Amen.

MURAKÖZY GYULA.

A KILENCZE PEDIG HOL VAN?

— Vasárnapi. —

Luk. 17, 11—19.

Mindenható Isten! Segíts minket, hogy mindegyikünk adjon dicsőséget néked a te kegyelmedért Jézus Krisztus által.

Amen.

Nem találkoztak, akik visszatértek volna dicsőséget adni az Istennek, csak ez az idegen? kérdezé Jézus.

És hát vissza kellett volna-e térniök Jézushoz, hogy Istennek dicsőséget adjanak? Nem adhattak-e Istennek dicsőséget ott is, ahol voltak?

Lehet, hogy a kilencze meg is cselekedte azt. Lehet, hogy otthonukban hálát adtak s dicsőítették Istent fölgyógyulásukért. Lehet, hogy elmentek a jerusálemi templomba és ott hoztak Istennek hálaáldozatot. És ha azt megcselekedték, nem adtak-e ép' úgy dicsőséget Istennek, mintha visszatérnek Jézushoz és megköszönték volna neki?

Jézus úgy véli, hogy nem. Jézus azt gondolja, hogy mert vissza nem tértek hozzá és köszönetet nem mondtak neki, azért nem nyerte el Isten azt a dicsőítést és hálát, melyet ő kíván. Jézus azt gondolja, hogy az a hála, melyet Isten az emberektől jótéteményeiért kíván, abban áll, hogy visszatérnek Jézushoz és megköszönik néki.

Az apostolok is így értették a dolgot. *Istent dicsőítétek minden dologban a Jézus Krisztus által,* mondja Péter. *Hálákat adjatok Istennek és az Atyának minden dologért a mi Urnk Jézus Krisztus nevében,* mondja Pál apostol.

Miért van ez? Miért akarja Isten, hogy azt a hálát és dicsőítést, mellyel neki tartozunk, Jézusnak adjuk?

Mert ő semmit sem akar tenni velünk Jézus nélkül. Amióta Jézus véghezvitte üdvözítő művét, ez a helyzet. Mindenesetre csak minket illetően, akik ösmerjük őt. Jézus Isten képviselője e földön. Vagy ha akarod: Jézus Isten kijelentése a földön. Amint Jézus maga is mondja: *Aki engem lát, látja az Atyát.* Azért mondja mindegyikünknek Isten: Meg akarsz engem találni, közösségbe akarsz lépni velem, fohászzkodni akarsz hozzám, segítségemet akarod, hálát akarsz adni nékem, imádni akarsz? Mindezzel Jézushoz fordulj. Őbenne megtalálsz engem. Őbenne és általa adom néked az én jótéteményeimet. Őbenne és általa érintkezem veled.

Ötlet, vagy szeszély ez Istentől? Nem; hanem kegyelem. Micsoda is Isten Jézus nélkül?

Jézus nélkül Isten a nagy ismeretlen, akit mi csak érzünk és sejtünk. De nem ismerjük őt. Jézusban, az evangéliomok Jézusában, világosan áll előttünk, oly átlátzóan tisztán, hogy szinte szívébe tekinthetünk.

Jézus nélkül Isten a hatalmas erő, akitől rettegünk, érezve erőtlenségünket. Jézus nélkül Isten a szent bíró, akitől remegünk, mert ismerjük vétkeinket. Jézusban Isten úgy áll előttünk, mint csupa szeretet és irgalmasság.

Hála legyen Istennek és dicsőség, hogy kijelentette magát nekünk. Ugy, amint ő Jézusban áll előttünk, mi szegény bűnösök beteg, megsebzett szívünket keblére tehetjük, gyermeki bizalommal és szeretettel átadhatjuk magunkat neki és lelkünk nyugalmat találhat őbenne.

De éppen azért akarja, hogy ott, Jézusnál és csak ott keressük. Ha azt akarjuk, hogy Istennel legyen dolgunk, Jézusnál kell keresnünk őt. Máskülönben nem találhatjuk meg. Jézushoz kell fordulnunk imánkkal. Jézushoz kell fordulnunk hálaadásunkkal.

*

Ki hát az a kilencz?

Nem csak az a sok ember, aki sohasem ad hálát Istennek jótéteményeiért. Ezek is azok közé tartoznak.

Jézus fájdalommal néz utánok és fájdalommal kérdezi, hol van a kilencze? Hol van az a sok ezer meg ezer ember, aki nap-nap után tapasztalja Isten jótéteményeit s mégis soha nem ad hálát Istennek jótéteményeiért?

De nem csak ezek tartoznak a kilenczhez, hanem azok is, kik hálát adnak Istennek, de nem Jézus által.

És itt gondolok sok derék, szeretetreméltó emberre. Találkozunk azokkal minden néposztálynál, de különösen a legfelsőbb köröknél. Ők hálát adnak Istennek. Előismerik, hogy életük, egészségük s minden jó, amit élveznek, Istentől ered. Hálát adnak Istennek adományaiért. Ünnepestes alkalmakkor megindítóan tudnak beszélni a gondviselés jóságáról. Szívüket áthatja az Isten iránt érzett hála. Az Isten jóságának érzete jókká teszi őket is. Jó polgárok, becsületes üzletemberek, jó házasfelek, jó szülők, igazságos fölebbvalók, kötelességtudó alattvalók. Többnyire jótékonytárgyat is gyakorolnak. Sok tekintetben példaképül szolgálhatnak. De . . . Jézussal nincs semmi dolguk. Nem mennek templomba, csak különleges alkalommal. Nem igen járulnak az Ur asztalához. A régi szokás iránt kegyeletből, vagy feleségük iránt való vonzalomból, vagy gyermekeik érdekében talán meghallgatnak egy-egy predikációt vagy igeolvasást vasárnap délelőtt. De tulajdonképen nincs arra szükségük. Nincs szükségük Jézusra. Nem tudják, hogy mit is tegyenek vele. Azért nem is tudják, hogy mire való volna nekik a predikáció, vagy urvacsora. Vallásos épülésüket jobban megtalálják máshol, például a szabadkőműves páholyban, mint a templomban.

Nem azért hoztam föl ezeket az embereket, hogy ítélkezzünk fölöttük. A mi hivatásunk nem az, hogy bárkit is elítéljünk. Ezeknek az embereknek is van vallásuk. De nem a keresztyén vallás. Azért nem értéktelen. Amint már mondtam is, sokakat derék emberekké tesz közülök. Sokak vallásossága közülök előkészítő lehetne a keresztyénségre. A halálos ágyon sokan azt tanúsítják, hogy Krisztus követői lehetnének. Keresztyéniesebben halnak meg, mint ahogy éltek.

Mégis fölötte súlyos és fájdalmas dolog ez. Nemes erők elvesznek így a Krisztusra és a gyülekezetre nézve.

Mi mindent vinnének végbe ezek az emberek, ha meg lehetne nyerni őket a Krisztusnak! Így pedig csak rossz példaadással szolgálnak, különösen az ifjúságnak. Ezek is elmaradoznak a templomból és oltártól, ha látják, hogy ugyanazt cselekszi sok derék férfiú. De ezzel meg elveszti az ifjúság a fegyvert a kísértések ellen és eszközét annak, hogy fölemelkedjék az alantas és közönséges fölé. Az erkölcstelenségről és anyagiasságról szólhatnak itt.

Hol van a kilencze? Azt hiszem, fájdalommal kérdezi ezt Jézus, amikor látja, hogy oly sok derék ember, aki a maga módja szerint féli Istent, őt elkerüli és a fiatalok serege követi őket. Hol van a kilencze? Senki sem akar azok közül hozzám visszatérni és dicsőséget adni Istennek?

Nagy hálátlanság az, hogy így elkerülik Jézust; hálátlanság: és nem ébrednek tudatára ezek az emberek. Meg kellene érteniök, hogy azokért a nagy javakért, melyeket naponkint élveznek szívökben, otthonukban, a társadalomban: a keresztyénségnek adósai. A keresztyénség egy a Krisztussal és az ő egyházával. Milyen hálátlanság az, ha Krisztust és egyházát közönyösen elkerüljük!

Meg kellene érteniök, hogy sokat vesztenek, amidőn Jézust elkerülik. Életük lehet még oly derék, de van benne valami üresség, amit nem képesek betölteni. Az az Isten, akit ők imádnak, mégis csak az ismeretlen Isten. Micsoda bizonyítékuk van arra nézve, hogy az irántuk kegyelmes? Nincs bizonyítékuk, csak bizonytalan reménységük. Ez a bizonytalan reménység megáll-e majd akkor, ha a nagy megpróbáltatások eljönnek? Hátha eljön a halál órája? Mondhatnak, amit akarnak: a bizonytalanság férgé rágódik szívük gyökerén. Ismertem egyikét ezeknek a derék embereknek, akik próbáltak élni Krisztus nélkül; halálos ágyán mégis beismerte élettapasztalata eredményeként, hogy az az ember a legszerencsésebb, aki hisz a Krisztusban.

*

De ne beszéljünk a távollevőkről. Mindig veszedelmes beszélni a távollevőkről. Könnyen előkerül ilyenkor a farizeus, hogy hálát adjon Istennek, hogy nem olyan, mint a többiek.

Hol van a kilencze? kérdezi Jézus. Mi meg magunkat kérdezzük meg, hol vagyunk mi? Igen, hol vagyunk?

Mi a templomban vagyunk. A templomban van Jézus. Ahol ketten, vagy hárman összegyűlnek az ő nevében, ott van közöttük. Tehát mi Jézusnál vagyunk. Visszavértünk őhöz, hogy dicsőséget adjunk Istennek.

Ez nagyon vigaszteljes és biztató. De valóban így áll-e a dolog? Lélekben és igazságban így van-e?

Az ember mehet a templomba; de csak a test van ott; vagy lehet, hogy a gondolat és képzelet is ott van, de nincs ott a szív. A szív a világban maradt. Ott a te vágyad és életed. Akkor templomba meneteled csak látszat. Ugy látszik, mintha visszatértél volna Jézushoz, hogy övé légy. De csak *látszik*, a valóságban nincs úgy. A valóságban ép' oly idegen vagy előtte, mint azok odakint. Az ily képmutatás rossz és veszélyes. Elrontja és aláássa jellemet és megbotránkoztat. Azok a derék emberek, akikről szóltam s akik próbálnak Jézus nélkül élni, nagyon éles szemmel figyelik a képmutatást a templomban. És nagyrészt ez az, ami kiűzi őket a templomból és elűzi a Krisztustól. Rendesen igazságos érzelmű emberek ezek. Ezért megbotránkoztatja őket a képmutatás és megvetéssel, gyűlölettel tölti el minden iránt, amit keresztyénségnek neveznek.

Isten segítsen minket, hogy igazán és valóban keressük Jézust az ő házában és asztalánál! Isten segítsen, hogy szívünk igaz elhatározása legyen: Jézushoz akarok menni, hogy dicsőséget adjak Istennek!

A samaritánusról azt mondja szövegünk, hogy *nagy szóval* dicsőítette az Istent. Mindenki láthatta örömét.

Örülünk-e mi is? Hallhatja-e a nép a mi örömünket? Láthatják-e azt rajtunk? Láthatják-e azt egész életmódunkban? Egész életünk dicsőítő ének-e Istennel szemben? Semmi aggodalom, fájdalom, csalódás, bántalom nem képes-e elnémítani e dicsőítő éneket?

Mindenkor örüljete! mondja Pál apostol. Bár tehetnök! Olyan jó örülni. Az öröm jóvá teszi az embert. Aki örül és Istenben örül, az mindenesetre jó. Jó és másokat is jóságra hiv föl. Azok a derék emberek, akikről az imént szóltam — akik Jézus nélkül élnek — ha látnák, hogy

mi keresztyének igazán örvendünk Jézus által, akkor velünk jönnének Jézushoz. Emlékezzetek erre ti, kik együtt éltetek ezekkel az emberekkel például mint házastársak: legyetek mindig örvendezők! Nyerjétek meg ezzel házastársatokat a Krisztusnak.

De ki teheti ezt? kérdezed. Ki lehet mindig örvendező? Én nem. Bizonyos vagy-e ebben?

Te, akinek olyan Istened van, aki Jézus Krisztusban, az ő egyszülött fiában megnyitotta atyai szívét aként, hogy teljes bizalommal helyezheted magadat szívébe minden bűnőddel és bizonyos lehetsz arról, hogy ő megbocsátott néked, szeret téged, gondoskodik rólad, mint az atya gyermekéről: te nem örvendhetsz-é? Bizonyára örvendhetsz.

Igen, de . . . mondod. Óh, ha az a sok közbeeső *de* nem volna: a tévedések, gyarlóságok, bűnök, csüggedések, nehézségek, gondok, aggodalmak . . . Mindezek lehetetlenné teszik, hogy örvendjek.

Elmenvén mutassátok meg magatokat a papoknak, mondá Jézus a bélpoklosoknak. A papoknak csak akkor mutathatta meg magát a bélpoklos, ha tudta, hogy meggyógyult. Azok a bélpoklosok, akikkel Jézus beszélt, nem tudták, hogy meggyógyultak. Még egészen tetőtől-talpig bélpoklosok voltak. Mégis el kellett menniök a papokhoz, hogy megmutassák magukat előttük. Nekik tehát hinniök kellett, hogy meggyógyultak, bár még nem voltak egészségesek. Ilyen hitben kellett eltávozniök. És eltávoztak. És hitök szerint történt. Eltávoztak és meggyógyultak.

Eredj el és te is aképen cselekedjél! Higyjed, hogy meggyógyúltál. Higyjed, hogy Isten mindent megbocsátott. Higyjed, hogy Isten szeret téged. Higyjed, hogy Isten átsegít téged minden bajodon és aggodalmadon Higyj, bízván Jézusban. Higyj az ő igéjében. Higyj az ő halálában és vérében. Higyj és borúlj arczra lábai előtt, adj hálát neki, légy örvendező!

És akkor az ő ajkairól fog hangzani szíved legmélyebb rejtekében: *Kelj föl . . . a te hited téged megtartott.*
Amen.

† Klaveness, kristiániai lelkész. Fordította

DR. SZEBERÉNYI LAJOS ZS.

A SOKASÁG.

— Vasárnapi. —

Máté 9, 36.

Látnivaló akad elég Isten szép világában, ha nem járod is az égbenyúló sziklákat vagy a határtalan Óceánt. Főnséges a természet képe, mikor aranyló kalásztengerre tűz a nap perzselő sugara, vagy mikor vakító hópaláston csillog hideg fénye; mikor az őszi köd lomhán rátelepszik az erdő lombtalan, csupasz fáira, vagy mikor a tavasz szárnyas hirnökei merész íveket hasítanak a vidáman kergetőző felhők alatt. Felejthetetlenül komor látvány a nesztelenül surranó halál, mely meglöpva az óra minden percét, a perc minden pillanatát, könyörtelen kezének láthatatlan érintésével naponkint százezer szív dobogását állítja meg. A nyüzsgő-kavargó embertömeg pedig, melynek minden egyes tagját ugyanaz a gondolat úzi-hajtja, a végtelenség szédítő érzésével nyugözi le feszült figyelmünket.

Jézus tudta *lát*ni a tömeget. Ez a látni tudás jellemző vonása minden nagy emberbarátnak.

Hát te látod-e a sokaságot? Hogyne látnád! Különösen nagyobb városokban olyan mindennapi látvány az utcákon, tereken föl- s alá-hullámzó tömeg, hogy végre föl sem tűnik. Legföllebb bosszankodol miatta, ha sietős útdban föltartóztat; dehog is jut olyankor eszedbe, hogy az a sok idegen arcz egytől-egyig Isten képére teremtett testvére a világ Megváltójának.

Máskor kíváncsian nézed a sokaságot; olyanforma érdeklődéssel, mint valami állatseregletet. A nagyvásár tarka-barka népe, az árusok, vevők élénk zsvaja kész

multság számodra. Egy-egy processzió, lakodalmi menet, temetés, vagy éppen egy csapat porlepte katona szempillantás alatt az ablakokba, kapuk elé varázsolja a bámsz-kodók hadát. Ilyenkor észre sem veszed, hogy már a szemed is fáj az erős nézésbe.

Van, aki lenézi, megveti a sokaságot. A pogány római költő (Horatius) azt írta egyik versében: Gyülölöm a buta tömeget! Az a görög bölcsész (Aristoteles) meg azt tartotta, hogy a természet kétféle embert alkotott: a szabad polgárokat uralkodásra, a rabszolgákat engedelmességre teremtette. Sőt a legujabb korban is akadt úgynevezett keresztyén tudós (Renan), aki szerint a tömeg hasonlatos a televényhez, mely néhány szép virágot táplál; s annál, hogy az emberiség fölvilágosult tömegeket termeljen, lényegesebb az, hogy egyes kiváló szellemeket hozzon létre. A tömeg tudatlansága csekély ár a nagy emberek értékéhez képest . . . Persze, az ilyen fölfogás egyszerűen fölháborító előttünk, kik tisztában vagyunk az egyén — minden egyes lélek — értékével; kik megtanultuk tisztelni nemcsak a világhíres hadvezérek lángelméjét, hanem a névtelen közkatonák önfeláldozó hősiességét is. Vajjon szabad-é azt mondani, hogy a szegény nem érzi úgy a nélkülözést, mint az, aki jó módhoz szokott? Amannak tüdeje, gyomra nem éppen annyi levegőt, táplálékot igényel-é, mint emezé? A szívöknek nincs-e egyaránt szüksége öröme s megholt gyermeke hideg tetemét nem ugyanolyan könnyekkel áztatja-é az egyik mint a másik? Bizony, esztelenség és bűn megvetni a tömeget; a Krisztus-gyilkos farizeusok bűne, akik azt mondták: *Vajjon a főemberek közül hitt-é őbenne valaki? De ez a sokaság, amely nem ismeri a törvényt, átkozott!* (Ján. 7, 48. 49.)

Van aztán olyan is, aki anélkül, hogy megvetné a sokaságot, ösztönszerűen fél tőle; talán csak azért, mert soha nem szemlélte azt közelről. Hiszen igaz; olykor féltelmes tud lenni a tömeg. Mint a vak Sámson haragja — midőn bosszúból a két szeme világáért egyetlen mozdulattal magára és az egész népre szakasztja a multság házát, *úgy hogy többet megölt halálával, mint amennyit meg-*

ölt életében — olyan sokszor a nép kitörő dühe. Csak gondoljatok arra a két lázadásra, amit Pál apostol akaratlan földézett volt Efézusban meg Jerusálemben. Emitt majdnem vérét vette a felbőszült tömeg.

Megesik azonban, hogy a tömegtől való félelem nem menekülésben, hanem alacsony hízélgésben jut kifejezésre. Nem egy nagy (inkább a népből, mint a népért élő) népvezér, mikor teletorokkal harsogja a piaczi szószékről a megváltó ígét: A nép szava Isten szava! . . . elsősorban a maga becses személyének a biztosítására gondol. Mások — egyébként makacs maradiak és esküdt ellenségei a nép-jogok kiterjesztésére irányuló mozgalmaknak — egyszerre fölöttébb nyájasak és talpig demokraták lesznek, mihelyt az utcza megmozdul ablakuk alatt s rokonszenvük minden jelével elhalmozzák azokat, akiknek az öklétől még az imént halálra rémültek.

Ám a nép, a sokaság az efajta barátokkal nem sokra megy. A dicsőítő szólamoktól aligha várhat több jót, mint a vaskeztyűs kéztől. Mert a *közönyösség*, a *kíváncsiság*, a *megvetés*, a *félelem*, vagy a *hízélgés* a tömeggel szemben csak más-más kifejezése ugyanannak az egy érzésnek: a mélységes ellenszenvnek.

. . . Jézus pedig, mikor látta a sokaságot, *könyörületességre* indula rajtok, mert el voltak gyötörve és szét-szórva, mint a pásztor nélkül való juhok.

*

Vázoltam az önzés magatartását a sokasággal szemben; figyeljük meg most a Megváltó példáját.

Akik elzárkoznak a tömegtől, néha azt adják okul, hogy ezt egyéniségük megvédése érdekében cselekszik. És ebben igazuk lehet. Hiszen a Megváltó is nem egyszer visszavonult ez emberek társaságától, hogy megpihenjen, testi vagy lelki fáradságából felüdüljön. Mikor meg akarja gyógyítani a siketnémát, *kivitte azt a sokaság közül* (Márk 9, 33.); mikor föl akarja támasztani Jairus leányát, kiküldi a házból a sok siránkozót (Márk 5, 38. 40.). Óh, ha valaki, az Emberfia tudta értékelni a magányt, melynek meghitt, imádságos csöndjében lelke boldogan

nyugodott meg mennyei Atyja kebelén. És mégis: ugyan kinek jutna eszébe, hogy remetét vagy szerzetest lsson az Isten Fiában? Mert lám, az emberiségnek ez a hasonlíthatatlan jóbarátja mindenekelőtt részvétet érzett a sokaság iránt. Örök időkre jellemző vonása ez néki.

Mások azt mondják, hogy aki ezt a bonyolult szálakból szőtt emberi életet a maga mivoltában akarja megismerni, annak tanulmányoznia kell a népet, a tömeglélek mélyére kell hatolnia. Van ebben is valami igaz. Lám, a Megváltó is érdeklődéssel kísérté a sokaságot; megfigyelte az utcán játszó gyermekeket, a mezőn dolgozó munkásokat, a templomból kijövő ájtatoskodókat; meghallgatta a róla keringő mende-mondákat, pletykákat; egyszóval: tanulmányozta a népet és ez a tanulmány ugyanám meglátszik szindús képekbe öltöztetett gondolatain, beszédein. Ám azért hiába keresnéd benne a száraz természetvizsgálót; tekintete nem a nagyító üveg fölé hajló tudósé, hanem inkább az édesanyának boldog reménységtől csillogó, vagy könytől fátyolos tekintete. Igen, mert az emberiségnek ez a páratlan jóbarátja kiváltképen részvétet érzett a sokaság iránt. Örök időkre ez a jellemvonása.

Azok igazságát sem lehet elvitatni, akik azt állítják, hogy veszedelmes indulatok, borzasztó bűnök lappanganak a tömegben. Ám azért mégsem szabad megvetnünk. Bizony, az Istennek Szentje nem takargatta, hanem kérlelhetetlenül leálcázta a bűnt, ahol csak rátalált. Az evangélista azt mondja róla, hogy nem bízott a sokaságban, mert ismerte mindnyáját és tudta, mi lakik az emberben (Ján. 2, 24. 25.). Egyszer keményen rászól az őt követő sokaságra: *Valaki nem hordozza az ő keresztjét . . . nem lehet az én tanítványom* (Luk. 14, 27.). Máskor meg így: *E nemzetség gonosz* (Luk. 11, 29.). Óh, ennek a tökéletes embernek különösen érzékeny lelke mindannyiszor följajdult, valahányszor tapasztalta az emberek korlátoltságát, tévelygését, hazug, önző voltát; előtte az emberi szív a gonosz gondolatok, gyilkosságok, paráznságok, lopások, hamis tanubizonyosságok, káromlások kigyófészke, fertőzött forrása (Máté 15, 19.). És mégis: a gonoszok és tisztátalanok közt ez az egyetlen igaz, tiszta

lélek egy pillanatra sem teszi ránk az embergyűlölőnek, a kérlelhetetlen bírónak vagy ostorozó profétának hatását. Mert az emberiségnek ez az isteni jóbarátja mindenekfölött részvétet érzett a sokaság iránt. Erről ösmerhetünk rá mindörökké.

Sajnos, azok sem tévednek, akik úgy gondolkoznak, hogy jó kerülni a tömeget, mert elvakult, szeszélyes; veszélyes arra is, akit gyűlöl, arra is, akiért rajong. Hiszen a Megváltó is elmenekült a sokaságtól, mikor az élete ellen tört (Luk. 4, 29. 30.) s kitért előle akkor is, midőn királynak akarta tenni. S ugyan nem volt-e oka tartani annak a népnek a szeszélyétől, mely végre is ádáz gyűlölettel követelte megfeszíttetését? És mégis: Krisztusban a keresztfán sokkal inkább a magát önként föláldozó Megváltót látjuk és imádjuk, mint az áldozatot; figyelmünket nem a testi gyöngesége, hanem lelkének ereje köti le; hóhérainak kegyetlensége kevésbé döbönt meg, mint az a királyi bőkezűség, mellyel magát, életét odaajándékozta váltságul az emberekért. Igen, mert az emberiség megváltó barátja ott is, akkor is részvétet érzett a sokaság iránt. Ez az ő legsajátosabb jellemvonása, amiről a letűnt évszázadok ráismertek.

És végezetre azoknak is igazuk lehet, akik azt tartják, hogy adjuk meg nemcsak a császárnak, ami a császáré, hanem a népnek is, ami a népet megilleti; hogy meg lehet ám czirógatni az oroszán sörényét, meg lehet dicsérni a népet is olykor-olykor. Hiszen a Megváltó sem fukarkodott elismerésével a nép iránt, anélkül, hogy valaha hizelkedett volna neki. Azt mondja róla: *Boldogok vagytok ti, szegények! Boldogok ti, kik most éheztek! Boldogok, kik most sirtok!* (Luk. 6, 20. 21.) Mikor királyként vonul be Jerusálembe, lelkesen éljenző sokaság veszi körül s az a tömegöszton, mely akkor ott hozzásegődött: soha nem is csalódott benne. Ezért, hogy a nép társadalmi követelményei Jézus földönjárta óta mindig az ő nevéhez fűződnek, belé kapaszkodnak, mint borostyán a tölgybe. És mégis: a népek, erkölcsök és intézmények legnagyobb reformátora, kinek mindenható keze átggyurták az emberiséget — igen, átggyurták, minden látszat ellenére!

— soha egy pillanatig sem áll úgy előttünk, mint szájas demagóg vagy forradalmár; hanem, mint az emberiségnek igazi jóbarátja, aki részvétet érzett a sokaság iránt. Ez az ő jellemvonása, erről ösmernek rá a jövőendő évszázadok is.

Könyörületességre indula rajtok, mert el voltak gyötörve és szétszórva, mint a pásztor nélkül való juhok. Ezért járt nyomában a sokaság; ezért menekült hozzá, mint gyermek az anya-ölbé. Mint tengerjáró hajó a hullámok közül: úgy emelkedik ki Jézus sugárzó alakja a tömegből, mely körülöleli, szorongatja, fölemeli; a városokban élő falat von körülötte; a pusztában mozgó vonalként vetődik képe a látóhatárra. Krisztus és a sokaság szorosán összetartozik, csaknem eggyé lesz az evangéliumi elbeszélésekben. Mikor a vak hallotta a mellette elmenő *sokaságot*, tudakozódék, mi dolog az? Megmondák pedig néki, hogy *a Názáretbeli Jézus* megy el arra (Luk. 18, 36. 37.).

Mindig és mindenütt a sokaság. Itt rést törnek a ház fedelén, úgy eresztik le a gutaütöttet Jézus elé, mert másképen nem tudnak hozzáférni a sokaságtól (Márk 2, 4.); ott azt látjuk, hogy kénytelen hajóra szállani, mert különben a hozzátóduló tömeg a tengerbe szorítja (Márk 3, 9; 4, 1.); amott a sok ezerből álló sokaság egymást tapossa le (Luk. 12, 1.). Zakeusnak fára kell másznia, mert másként a sokaság miatt nem láthatja a názáreti profétát. Mikor beszél az Ur, lépten-nyomon félbeszakítja valaki a tömegből. Az egyik így kiált föl: *Mester, kérlek, tekints az én fiamra* (Luk. 9, 38.); a másik arra kéri: *Mester, mondd meg az én testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget* (Luk. 12, 13.). A sokaság közül mondja neki egy asszony: *Boldog méh, amely téged hordozott* (Luk. 11, 27.). Jóltevő kezeit mindig a sokaság felé nyújtja s feje fölött ragyog a vakító ígélet: *Akik sokakat az igazságra visznek, fénylenek, miként a csillagok, örökkön-örökké* (Dán. 12, 3.). Imé, a természeti emberre nézve a sokaság: semmi. Az Emberfiának a sokaság: minden . . . Ugyan mi tehát a titka ennek a megváltó könyörületnek?

Jézus könyörületességre indul a sokaságon, mert el vannak gyötörve és szétszórva, mint a pásztor nélkül való juhok.

Igen; részvéttel van a sokaság anyagi szükségei iránt. Tapasztalatból ösmeri a földi étellel járó folytonos testi munkát, szünetlen fáradoalmakat. Tudja jól, hogy az emberség nagyobb részére nézve már diadal az is, ha meg tud élni, ha meg tud küzdeni az éhség, a hideg, a kimerültség, az uzsora óriásaival; tudja, hogy ez a naponkint megújuló ádáz küzdelem az embernek csaknem minden erejét fölemészti. Részvéttel van a kenyérért tusakodó sokaság iránt; ime, a mindennapi kenyér kérését elébe teszi a bűnbocsánat kérésének is! Tudja, hogy az embernek nemcsak lelke van, hanem teste is; megszaportja hát az őt kenyeret, hogy a sokaság ne legyen kénytelen a falvakat följárni ennivalóért.

Részvéttel van az emberi nyomorúságok iránt. A nyomorék testét úgy nézi, mint romba dőlő templomát a szent Léleknek. Rövid földi pályáján drága ideje jelentékeny részét gyógyítással tölti: szemeket nyit, nyelveket oldoz, hűdött tagokat elevenít, poklosokat tisztít s népe szívében éppen ez az irgalmas munkája dicsőíti Megváltóvá, Messiássá. Az egészség előtte a szentséget példázza; a gyógyulás az ujjászületésnek, a föltámadásnak záloga, jövendőmondás amaz uj ég és uj föld felől, holott a királyi pásztor összegyűjti nyáját.

És részvéttel van a bűnösök iránt. Szánja a gyermeket, ki ártatlansága hófehér koronáját könnyelműen sárba tapossa; szánja az ifjút, ki lelke szomjuságát mérgezett forrásból siet oltani; szánja a férfiut, a nőt, ki rosz természetével pokollá fűti a családi élet paradicsomát; szánja a haláltól remegő öreget, kinek szívét megkeményítette a fukarság vagy a haragtartás s kinek a lelkiismeretét soha be nem vallott ifjúkori bűnök rut forradásai éktelenítik. A bűnösök könyörülő barátja a bűnök e rabszolgáihoz szeliden szól: *Jöjjetek énhozzám mindnyájan . . . és én megnyugosztalak titeket* (Máté 11, 28.).

Oh elfogyhatatlan, isteni könyörület, mely földi fölmagasztaltatása napján is könyeket hullat a népe — e

pásztor nélkül való nyáj — sorsa fölött! Óh kifürkészhetetlen, isteni könyörület, mely a Golgotán, a keresztfán is olthatatlan, örök fénnel ragyog! . . . *És ha fölemeltetem e földről, mindeneket magamhoz vonszok* (Ján. 12, 32.).

A keresztyén ember, miként Mestere, látja a sokaságot. Látja folytonosan, éjszaka is, zárt ajtók mögött is. Látja a mezőn, a műhelyekben izzadó, a kórházakban jajgató, az örültek házában üvöltő, börtönökben senyvedő, kaszárnyákba zsufolt, harcban vérző, fogságban epedő sokaságot; látja a könyvek között szünetlenül temetkező sokaságot és látja a hideg földben némán, mozdulatlanul pihenő sokaságot . . .

Testvérem! Érzed-e szívedben a Megváltó szent részvétét? Vagy azt kérded: Miképen tehetnék szert arra a kegyelemre, hogy tudjak részvétre gerjedni a sokaság iránt?

A sokaság egyesekből áll. Az a kérdés: szereted-é azokat az egyéneket, akikkel lépten-nyomon érintkezel? Szereted-é testvéredet, férjedet, feleségedet, gyermekedet, szüleidet; szereted-é a szolgádat, a gazdádat, azt, akitől veszel, azt, akinek eladsz valamit; szereted-é az ajtód előtt esdeklő koldust?

Jézus szerette a sokaságot, mert szeretett minden egyes embert. Könyörületessége palástjával fedezte bé a farizeus Nikodémust, a samáriabeli, meg a bűnös asszonyt, a gazdag ifjút, a vámszedő Zakeust, a megtérő gonosztevőt; meghallgatta a Bartimeus esedezését, *pedig* a sokaság rátámadt a nyomorult vak koldusra, hogy hallgasson, ne alkalmatlankodjék a Mesternek.

Szereted-é, meg tudod-é becsülni te is az emberi lelkét, minden egyes ember lelkét? Mert csak akkor vagy részvétellel, rokonszenvvel a sokaság iránt. Krisztus az ő mennyei Atyja gyermekét látta a legutolsó koldusban is, a legnagyobb bűnösben is. Azt látod-é te is? Isten gyermekét, Jézus megváltottját, testvéredet becsüled-é embertársaidban? Ugy szereted-e őket, mint magadat? És mint bennök, magadban is a Krisztust látod, érzed-é? Elmondhatod-é az apostollal: *Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus* . . . Igen; akkor képes vagy sze-

retni felebarátodat, a felebarátodban rejtező láthatatlan Krisztust, akit azonban most már tisztán látsz hited szemével.

Ha majd minden keresztyén Krisztust szereti minden egyes embertestvéreben, akkor igazán szeretni fogja testvérei sokaságát is. Akkor a sokaság megérezvén ezt a feléje áradó szeretetet, odagyül a Krisztus egyházához, mint odagyült egykor a Megváltó köré; előzönlí a szent helyeket s azok egyszerre áldott tüzhelyeivé lesznek a könyörülő szeretetnek, mely végre is átalakítja, újjászüli az emberi társadalmat. Akkor az egész emberiség mint egy ember halad az Istenország útján, igazi hazája felé s megvalósul az ujszövetség profétájának felséges látomása: *Azután látám, és imé egy nagy sokaság, amelyet senki meg nem számlálhatott, minden nemzetből és ágazatból és népből és nyelvből; és a királyiszék előtt és a Bárány előtt állnak vala, fehér ruhákba öltözve és az ő kezeikben palmaágak; és kiáltanak nagy szóval, mondván: Az üdvösség a mi Istenünké, aki a királyi székben ül, és a Bárányé!* (Jel. 7, 9. 10.)

Amen.

Wilfred Monod nyomán

SOLTÉSZ ELEMÉR.

Vigasztalás, bátorításra Kutorian van szükségünk mert ebben a rettenetes k
bőve világban amit
Mosa biblia ar det könyve k. k. mit magánit be nem kért a legjobb, legfeljebb
letoa s mit nekem, igen ismer, tot mondhatja minny megijesztési erose
akarin hiszand a szentben, ar o jiajaba, ar o gondvélésben! Megtanítja ar
embert boldog s nyugott életre boldog, mit kevesen Isten akarta trinit el,
gott, mit a biblia megijesztési. Vigasztalás, bátorítás pedig most
ben a világ végén Kutorian van szükségünk.

NE AGGODALMASKODJATOK!

— Vasárnapi. —

Máté 6, 25—34.

Ne aggodalmaskodjatok! így szól hozzánk az Ur fölolvastott szent leczkénkben. Milyen csodálatosan és különösen hangzik napjainkban ez a mondás, amidőn mindenfelé az aggodalom felhője ül a szíveken s a gond redője barázdálja a homlokokat.

Régi görög monda szerint az ember, míg a földön él, a gondnak gyermeke. Bizony, úgy van, gondoljátok magatokban. Valóban, nemcsak a régi pogányok gondolkoztak így, hanem ezt vallják a keresztyének is, tanítványai és követői annak, ki így szól hozzánk: *Ne aggodalmaskodjatok!* Ahol emberek élnek, jelen van ott a gond is mindenütt. A királynak nyugtalan, álmatlan éjeket okoz s a szegénynek megkeseríti betevő falatját. Kunyhóban és palotában egyaránt otthonos. Kiváltképen ezekben a háborús időkben nem találunk házat, szívet, amelynek gondja s aggodalma ne volna. Amerre járunk, nyomon követ mindenüvé. Gonddal fekszünk, gondra ébredünk. A szeretteink és hazánk sorsáért való gondjaink elkísérnek még ide, az Isten házába is . . . A gondoknak és aggodalmaknak e sokaságába mint valami templomi harangszó csendül bele az Üdvözítő szózata:

Ne aggodalmaskodjatok!

1.

Az aggodalmaskodás *hiábavaló*, mert vele semmit sem érünk el.

Kicsoda az közületek, aki aggodalmaskodásával megnövelheti termetét egy arasszal? A helyes felelet az Urnak e kérdésére csak az lehet: senki. A kicsiny termetű bármennyit töprengjen, bármennyit aggódjék is, azzal nagyobbá nem lesz; nem egy arasznyival, de csak egy ujjnyival sem. A gyermek addig fejlődik, addig nő szabadon, míg a gondok súlya vállaira nem nehezedik. S olyan embert, aki az aggodalmaskodástól lett volna nagyobbá, még nem láttam; olyant azonban eleget, akinek teste az aggodalmaskodás terhe alatt megtört, összetöpörödött.

Amint a testre, úgy áll ez általában minden életviszonyunkra. Aggódásunk Isten nélkül mit sem ér. Mert amit szeretnénk, azt aggódásunkkal el nem nyerhetjük; és amitől félünk, rettegünk, azt aggódásunkkal el nem hárit-hatjuk. Azért az a jövőért való sok aggodalom, mely anynyi szívet lekötve tart; az a sok meg nem szünő kishitű sóhajtozás, mely körülöttünk lépten-nyomon hangzik: Jaj, mi lesz velünk, mit tegyünk, hova legyünk! . . . mind hiábavaló. Mert *kicsoda az, aki aggodalmaskodásával megnövelheti termetét egy arasszal?* És folytathatnók tovább e kérdéseket szinte a végtelenségig ily értelemben: *Kicsoda az, aki aggodalmaskodásával elfordíthatná a feje fölött függő veszedelmet; aki betegségének kínjait és fájdalmait megenyhíthetné; aki a halállal vívódó kedvesét az életnek megtarthatná; aki szívének nyugtalanságát, ezt a háborgó tengert, lecsöndesíthetné? . . . Senki, senki! Az aggodalmaskodás nem segít, nem használ.*

Vegyétek ezt eszetekbe, K. T! Vedd eszedbe te, ki a csaták tüzeiben levő kedveseidet siratod s az érettük való bizonytalanság miatt búval fekszel, búval kelsz. Vedd eszedbe, te édesanya, ki a kenyérkereső távollétében aggodalmak és szorongások közt nézesz a közelgő télnek, a napról-napra emelkedő drágaságnak és fokozódó nyomorúságnak elébe. Meghiszem, hogy fáj, vérzik a szíved, midőn a háboru vihara által kebledről letépett drága gyermekre, vagy jó férjre gondolsz s midőn az itthonn gondviselő apa nélkül maradt, nélkülöző kicsinyeidre tekintesz. De hallgass csak a józan ész szavára s mondd: aggodalmaskodásoddal érsz-é el valamit, segítesz-é, könnyítesz-é

hm. imárol és
munkával. K.
báratunk van.
forduljunk az I.
lehet ő meg
vizsgálta, ha mi
halkodás, imárol.
júd a szívedet
megszívani: min
kiül stb.

bajodon? Aggodalmaskodásoddal el tudod-é hárítani féltett kedvesedtől a halálra sebző gyilkos golyót? Nem; hanem sokkal inkább a buzgó imával. S aggodásaidal tudsz-é csak egy falat kenyeret is teremteni éhező családodnak? Nem; hanem sokkal inkább a szorgalmas munkával.

Pedig lásd, éppen a túlságos aggodás és folytonos tépelődés vonja el leginkább az imától és munkától a kezeket az által, hogy tétlenné tesz. Mert míg töprengesz, sopánkodol, elmulasztod az imádságot; s míg aggodalmaskodol, elszalasztod a munkára való alkalmat és időt. Ne gyötörd, ne emészd hát magadat az örökös gondokkal. Halld meg és értsd meg a józan ész szavát: az aggodalmaskodás nem segít, teljesen hiábavaló.

2.

De ami még nagyobb baj: *káros* is, mert lelki erőt csökkenti.

Ne aggodalmaskodjatok a holnap felől; mert a holnap majd aggodalmaskodik a maga dolgai felől. Elég minden napnak a maga baja. Baj, gond nélkül nincsen egy nap sem. Nincsen különösen a jelenben. Éppen azért, ha a mának is elég a terhe, miért vennők hozzá s hegyibe a holnapét is? Izráel népének még a manát sem volt szabad fölhalmoznia, még az angyalok ez eledeléből sem volt szabad egy napra valónál többet gyűjtenie; mi meg a ma bajait és gondjait a holnap gondjaival akarjuk tetézni? Nemde bolondnak tartanók azt, aki midőn amúgy is elég terhet czipel, még többet szedne magára? Pedig lássátok, ezt teszi az, aki gondjait a jövő aggodalmaival növeli. A pehely, a szalma könnyű; de ha sok, még annak a súlya alatt is összeroskadhat az ember. A gondok alatt meg még inkább (Koren P.).

A régi magyaroknak az volt a harczászati szokásuk, hogy fűrgé lovaikkal a harcz tüzében hirtelen futásnak eredtek; mikor aztán az ellenség tömött és zárt sorai üldözésük közben fölbomlottak, egyszerre csak visszafordultak s a megszéledt, az üldözés hevében egymástól elmaradozó ellenséget egyenkint könnyű szerrel megverték. A gondokkal és aggodalmakkal való harczokban tegyünk

*An aggodalom
mennyi a lelki
terhet.*

3.

Az aggodalmaskodás azonban nemcsak hiábavaló és káros, hanem *vétkes* is, mert kishitűségre s pogány lélekre vall.

Ne aggodalmaskodjatok tehát és ne mondjátok: Mit együnk? vagy: Mit igyunk? vagy: Mivel ruházkodjunk? Mert mindezeket a pogányok kérdezik. Azok a pogányok, akik az élő, személyes Istenről mitsem tudnak. De a keresztyénekhez, akik az Istent szerető mennyei Atyjuknak tartják, az ily aggodalmaskodás nem illik; sőt nemcsak hogy nem illik, hanem, mint az Isten iránt való hitetlenségnek és bizalmatlanságnak a kifolyása, egyenesen bűn is. Akinek a szíve aggodalmakkal van tele, az nem tud fölemelkedni Istenhez, mert lelkének szárnyait a gondok súlya levonja. Pedig ha valamikor, most van igazán szükség arra, hogy lelkünket buzgó imádságban Istenhez fölemelve, nála keressünk megnyugvást és vigaszt. Azért ezek a nehéz napok a hiábavaló és bűnös gondok által ne távolítsanak el tőle, hanem inkább a bizalom és hit által fűzenek szorosabban őhozzá.

Luther Márton, mikor szeretett kis lánykája meghalt, igen átadta magát a búsulásnak, a gondoknak. Felesége hiába intette, hiába próbálta vigasztalni; csak búskomor maradt. Egyszer aztán Luther hazatérve feleségét gyászruhában, könyezve találta. Kérdezi bánatának az okát; de semmi válasz: csak sír, zokog a jó asszony. Végre hosszas unszolásra elmondja, hogy azt álmodta, meghalt az Isten és most azért sír. Luther mosolyogva czirógatta meg élettársát: „Ugyan kedves Katám, hogy gyötörheted magadat ilyen gondolattal; hát meghalhat az a mi jó Istenünk s Atyánk?” — „No lásd — fordította vissza a fegyvert neje — ha az Isten nem halhat meg és minekünk Atyánk ő, mirevaló akkor az a sok aggodalom és gond, mélyel napok óta emészted szívedet.” Luther megértette a leczkét. Értsd meg te is, K. T!

Igen, él az Isten s van rád gondja! Enyhítse ez a tudat a te kesergésedet és gondjaidat is. Ne aggodalmaskodjál szünetlen s ne essél hát kétségbe, ha néha tán

szükséget kell is látnod. Mert csak a kishitű pogány lélek lázong mindjárt az Ur ellen s kérdi sopánkodva: Mit együnk? Mit igyunk? Mivel ruházkodjunk? Mig a hívő keresztyén az *ínség keservében* is bizalommal tekint föl az égre s Jézus lábaihoz ülve áhítattal szívja magába annak aggodalmakat oszlató, csillapító szavait: *Jól tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mindezekre szükségetek van.* S hiszi, hogy őneki nemcsak tudomása van övéinek szükségéről, hanem akarata és hatalma is annak megszüntetésére. Azért nem kinozza magát folyton a hiábavaló, káros és vétkes aggodalmaskodással s töprengéssel.

4.

Mert meg van győződve szívében arról, hogy az aggodalmaskodás *fölösleges* is; hiszen *az Ur gondot visel.*

Az aggodás *fölösleges*? Hogy lehet ilyet mondani? vetik ellen sokan kételkedve s a fejüket rázva. Azt még csak elhiszem, hogy az aggodással semmire sem megyünk s inkább ártunk magunknak. De hogy *fölösleges* és *szükségtelen* is, vagyis más szóval, hogy nem volna rá ok: azt gondolkodó ésszel senki sem állíthatja. Csak az beszélhet így, akinek nincs érzéke a való élet iránt, aki behunyja szemét az élet bajaival, szenvedéseivel és szükségeivel szemben . . . Én meg ellenkezően azt mondom: csak aki vak, aki maga körül nem tekint, az hiszi, hogy oka van az aggodalomra. Mig aki nyitott szemmel nézi az életet s tud józanul gondolkodni, az belátja, hogy az aggodalmaskodásra csakugyan nincs szükség. Meggyőződhetek erről ti is, csak nyissátok ki szemeiteket és tekintsetek szét, tekintsetek föl!

Tekintsetek az égi madarakra . . . s vegyétek eszetekbe a mező liliomait, mimódon növekednek. Azok nem vetnek, nem aratnak, sem a csűrbe nem takarnak; ezek nem munkálkodnak és nem fonnak: mégis gondot visel róluk, eltartja s ruházza azokat az Isten. *A ti mennyei Atyátok.*

Halljátok, értitek: a *ti Atyátok!*? Az ég madarairól szólva nem azt mondja Jézus: az ő Atyjuk, hanem: *a ti Atyátok.* Mert az anyagi világnak, az állatoknak és növényeknek Teremtője nekünk édes Atyánk. S ha amazokra

van gondja: tulajdon gyermekeiről feledkeznek-e el? Mikor még az ösztönös állat is mindennél különbnek és drágábbnak tartja a maga kölykeit, fiókáit s kész érettük minden vésszel szembe szállni! S az ember is csak a családjának jólétéért küzd, fárad és ott a harctéren is, higyjétek el, legtöbbször a karját az a tudat aczélozza meg, hogy kicsinyeit, gyermekeit védi! Hát akkor az Isten, aki minden földi atyánál jobb és szeretőbb Atya, ne törődne övével? Hiszen már az ó-szövetségben így szól profétája által: *Elfeledkezhetik-e az anya az ő gyermekéről, hogy ne könyörüljön az ő méhe fián? És ha elfeledkeznenek is ezek: én terólad el nem feledkezem* (Ésa. 49, 15.). Mennyivel inkább bízhatunk benne mi, az új-szövetség gyermekei és megváltottai, tudván azt, hogy az ő atyai szeretete a Jézus Krisztusban, a Jézus Krisztus által lett hozzánk teljessé.

Isten nem feledkezik meg rólad, gondot visel reád; aggódásod tehát fölösleges. Ezt hirdeti neked a természet nagy templomában minden madár, minden virág, minden fűszál. Csakhogy amint itt e kézzel csinált templomban is sok fölületes hallgató van, akik hiába hallják az igét: úgy ott is sokan látván nem látnak és hallván nem hallanak. Látják a mezők virágait, de példázatos, néma predikációjukat nem veszik eszökbe; hallják az ég madarainak csicseregését, de amit az nekik mondani akar, nem értik. Talán gyönyörködnek bennük s talán nem egyszer elragadtatással kiáltanak is föl: Óh, be' szép! Aminthogy akárhányan a templomi predikációról is elismerik ezt. De ezzel aztán vége; nem tanulnak, nem okulnak abból. Nem úgy mint Luther, aki egy alkalommal a hegyi beszédnek eme szakasza fölött gondolkozáván, kalapot emelt egy madárka előtt e szavakkal: „Köszöntelek mester! Engem is tudósnak, doktornak hívnak; de elismerem, hogy te sokkal tudósabb, okosabb vagy nálam. Mert a gondtalanság művészetében felülmulsz.“ Óh ne engedjétek magatokat felülmulni, megszégyeníteni az ég madaraitól s a mező virágaitól.

Ne aggodalmaskodjatok!

Amen.

A LELKIISMERET.

— Vasárnapi. —

1. Tim. 1. 19. . . . *megtartván a . . . jó
lelkiismeretet . . .*

Miután ez az esztendő a reformációnak négyszázadik évfordulója, azt hiszem, K. A! nem lesz időszerűtlen és nem lesz hiábavaló, ha vizsgálódásunk tárgyává tesszük azokat a vallásos alapelveket, amelyek a reformációt szülték. Mert habár a reformáció története már a múlté, de azok az alapigazságok, amelyek életre hívták, ma is élő és ma is ható erők. A reformátorok nagy emberek voltak, Istennek választott eszközei; de munkájuk még nagyobb; oly nagy, amilyenek ők aligha gondolták; hiszen aligha sejtették, hogy mi leszen abból, amit elkezdettek, hogy mily messze jövőre kihat egyik másik szavok. Köztük s közöttünk négy évszázad terül el, tanulságokban és isteni kijelentésekben gazdag négyszáz esztendő. Önkéntelenül az a kérdés merül föl lelkünk előtt, hogy azok az igazságok, amelyek igazságok voltak az ő idejökben, igazságok-é ma is. Ha Isten éltet és engedi, míg a reformáció ünnepnapja elközelgetne, ezekről az igazságokról kívánok egyházi beszédeimben megemlékezni.

Most szólok a lelkiismeretről.

Mert közönségesen azt mondják, hogy a vallási és egyházi kérdésekben úgy egyesek, mint népek életében a reformáció juttatta diadalra a lelkiismeret jogát. A reformáció mindent a lelkiismeretre épített s ez által a vallás-szabadság és lelkiismeretszabadság édesanyja lett.

A lelkiismeretről és a lelkiismeret szabadságáról már sok szépet mondtak az emberek, amelyeket jól esett ol-

vasnunk, hallanunk. De, ha a dolog mélyére pillantunk, bizonyos nehézségek merülnek föl előttünk, mikor a lelkiismeretről akarunk tárgyalni. Ugy, hogy ez az első eset, midőn én erről predikálok. De ami eddig elmaradt, hadd történjék meg most. Figyelmeteket talán erősebb mértékben igénybe veszem, mint máskor, de reményilem, nem haszon nélkül teszem. Elmélkedjünk tehát *a lelkiismeretről és annak jogairól a vallásban.*

*

Mindenek előtt meg kell állapítanunk, hogy ha némi részben igaz is, hogy a lelkiismeretet a reformáció segítette a maga jogaihoz, de a dicsőség azért nem egyedül őt illeti meg. Osztályrésze van abban minden mélyebb vallásos mozgalomnak. A vallásban sohasem történt egy-egy újabb lépés, sohasem jött a régi helyére az új mindaddig, amíg előbb valakinek lelkiismerete, szent meggyőződése össze nem ütközött a régivel, a hagyománnyal, a megszokottal, hogy lelkében Isten kijelentésével — amely előtte drágább volt minden megavult hagyománynál — kilépjen az emberiség, a világ elé. Kezdetben az ilyen lélek egyedül áll; de majd meggyújtja a mások lelkét s támad körülötte egy kicsiny sereg, egy tanítványi kör, egy egyház, egy reformáció, egy új vallás. Így lépett a világ elé Jézus, mennyei Atyja iránt érzett szeretetével, Isten országába vetett hitével, egyedül Istenre támaszkodva. És szólt hatalmasan tanításait: *Hallottátok, hogy megmondattok a régieknek . . . én pedig azt mondom néktek.* Így lépett föl Jézus nyomdokain Pál apostol, aki keresztyénné lett lélekkel vizsgálja életét, mások erkölcsét, a maga hitét, az istenség titkait; arra buzdítja embertársait is, hogy lelkiismeretöknek engedelmeskedjenek s akkor becsülni fogják egymást, békességben élnek majd egymással. Ebben lőn nagy Luther is; ebben lőn hasonlatossá az előtte járókhoz, Pálhoz és Jézushoz. S egy pár éven át ennek a lelkiismerete az az erő, amely előtt megreszket Róma, mert nagyobb veszedelmet jelent számára annál a fényes hadseregnél, amelyet egykor császár vezetett át az Alpokon Róma kapui elé. Ez a lelkiismeret

bevehetetlen várként veszi körül a reformátort; s midőn a császár parancsa dörög: Vond vissza tanításaidat! ő bátran felel: Nem tehetem, Isten látja lelkemet, nem tehetem! Luther lelkiismerete nagyobb hatalomnak bizonyult a császár hatalmánál.

*

De lássuk a dolog másik oldalát.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a jézusi és páli lelkiismeretszabadságra később a pápaság, az „egyedül üdvözítő“ katolikus egyház, a világnak ez a legzsarnokibb intézménye épült reá s aki igaz, hithű katolikusként vallja magát, annak nem lehet lelkiismerete; mert kötelessége, hogy ne legyen, hanem vakon higgye és kövesse mindazt, amit neki hirdetnek.

Ehez sok részben hasonló következményektől nem menekedett meg a reformáció sem. Már Luthernek voltak olyan borongós napjai, amikor azon tépelődött, vajjon jól tett-e a néppel, hogy neki lelkiismereti szabadságot szerzett. Mert a nép, amelyet eladdig korlátok közé szorított a zsarnokság s amelyet a reformátorok szabadsághoz, személyes hithez, meggyőződéshez juttattak el, az a nép — legalább is annak egy része — azt sem tudta, mire való a lelkiismeret s a zsarnokság korlátainak lebontása után féktelenségekbe csapongott s ezzel rossz hirbe keverte a reformációt is. Később meg újabb szolgálattal cserélte föl a szabadságot. Az emberek tömege t. i. nem szeret gondolkodni; kényelmesebb neki, ha másra bízhatja magát; s így lett a reformátorok hite közhitté, az ő lelkiismeretök egyetemes lelkiismeretté; s mert elhangzott a szó: Másként nem tehetek . . . a reformátorok követői sem akartak másként cselekedni, másként hinni, más meggyőződésre jutni; s egy új hagyomány, új hit, új tan, új vallás, új egyház, új hatalom keletkezett, mely most hitvallás, majd szimbolikus könyv, dogma, zsinat nevet viselt. És ezért van az, hogy találkozunk ma olyanokkal, akik magukat a lelkiismereti szabadság védelmezőinek mondják, mint pl. a szociálisták, és ellenséget látnak minden vallásban, minden egyházban, minden hitben; azt

vélik, hogy elég, ha van az embernek lelkiismerete; hagyjuk azt magára; magától is meg fogja találni a helyes utat, követni fogja azt.

*

Ezek az ellenmondások, K. A! mindenek előtt arra tanítanak, hogy azt, amit mi lelkiismeretnek nevezünk, helyesebben értékeljük.

Azt szokták mondani és tagadhatatlanul szépen mondják, hogy a lelkiismeret az ember lelkében támadó isteni visszhang, Isten szívünkbe írott törvénye, Istennek bennünk munkáló ereje. De a lelkiismeret alapján véve nem ez, vagy csak kivételes esetekben ez. Vannak minden bizonnyal úgynevezett lelkiismeretes emberek, akik iszonyodnak a bűntől s ha mégis elkövetik, nincs addig nyugodalmuk, amíg bűnbocsánatot nem találnak. Vannak esetek, mikor a gonosztevőt a lelkiismeret kényszeríti, hogy inkább bevallja bűnét, mint a gyötrést tovább hordozza. De ezek csak kivételek s még az is kérdésbe jöhet, hogy lelkiismeretük velök született-é, vagy csak a nevelésnek, az élet körülményeinek hatása, gyümölcse-é?

A lelkiismeret t. i. nem valami megállapodott, változás alá nem eső, tökéletes valami. Hiszen Luther, aki az egész világ ellen lelkiismeretére hivatkozott, éppen nem érezte magát korlátolva a lelkiismeret által abban, hogy ellenfeleit szidalmazza és gyűlölje. Az iskolás gyermek nem csinál abból lelkiismereti dolgot, ha tanítóját kigúnyolja, sőt ezzel mint hős tettel dicsekedik. Az Isten törvényeinek áthágói ezerféle mentséget tartanak készen, hogy tetteket maguk és embertársaik előtt mentegessék. Az ember ritkán méri magát a tökéletességhez; rendszert csak más emberekhez. Kevesen bírnak Pál és Luther lelkiismeretével; a legtöbbnek csak olyan a lelkiismerete, mint a környezete. Aki vadorzók között növekedett föl, a vadorzást megengedhető foglalkozásnak fogja tartani. Ha a lelkiismeretnek ereje ellenállhatatlan volna, nem lennének oly önhitt emberek, akik határtalan vakságukban egyedül a maguk véleményét tartják igaznak s nem veszik észre, hogy romlásba rohannak. Azt mondják, hogy az

ilyen emberek bensőleg nyugtalanok, bűnbánattal teljesek, keservesen érzik a lelkiismeret furdalásait. Lehetséges. Ám én azt is tapasztaltam, hogy mikor az ilyen embernek szemére vetettem, hogy tette helytelen, nem dicsőségére, sőt szégyenére szolgál, nem fényt áraszt, de árnyékot vet reá, mert minden emberi és isteni törvénnyel ellenkezik: sehogy sem sikerült lelkiismeretét fölébresztenem, nem tudtam rábírni, hogy tette bűnös voltát beismerje.

*

Mi következik ebből? Az, K. A! hogy a lelkiismeretet nevelnünk, formálnunk, gyakorolnunk kell, akárcsak — vagy még jobban, mint — az emlékezőtehetséget. Sőt mi több, a lelkiismeretet vallásos nevelésben kell részesítenünk. Ne feledjétek, hogy akik benső erőből hajtva szembeszálltak az egész világgal, mindnyájan vallásos emberek voltak; a legfőbb jóért: lelki békességükért harcoltak, magukkal is, a világgal is, a megrögzött szokásokkal és előítéletekkel; soha sem keresték az emberek kegyét, a világ becsülését, egyedül lelkiismeretük nyugalomát és Isten jótetszését. De ilyenné a lelkiismeret egyedül a vallás által lehet; ez szabja eléje a tökéletesség mértékét Istenben és az ő törvényében; ez oltja beléje a tudatot, hogy élete nem egyéb, mint Isten előtt való járás-kelés; az embereket és magát megcsalhatja, de a mindentudó Istent soha. A vallás tanítja a lelkiismeretet, hogy bízzék Isten örök gondviselésében, bölcs világkormányzásában, igazságos ítéletében. A vallás állít eléje példaképet Jézusban és követőinek legjobbjában. Óh, a lelkiismeret tudhatja, hogy mi a jó és mi a rossz; de csak a vallás mutatja meg neki minden egyes esetben, hogy mit cselekedjék, mi az Isten akarata. A vallás teszi a lelkiismeretet fogékonyabbá, érzékenyebbé; ez oltja beléje az iszonyatot a bűn iránt, hogy így megszabaduljon az Isten ítéletétől.

Ezt cselekszi a vallás; de a lelkiismeret visszazogálja, meghálálja mindezt a vallásnak, mert a vallást a lelkiismeret teszi azzá, aminek lennie kell. A vallás t. i. az égből származik ugyan, de a földön él. Évszázadokon át

sok földi, sok emberi, sok tisztátalan tudomány és erkölcs, sok emberi találmány és emberi parancs tapadt hozzá. Ilyenkor a finom érzésű, az éles látású lelkiismeret inti, figyelmezteti, óvatosságra serkenti az embert, hogy el ne fogadjon semmit, amit nem hihet, ami felől meg nem győződhetett; semmit se tegyen csak azért, mert mástól látja azt, holott jobb meggyőződése tiltakozik ellene. A lelkiismeret az a szűrő, az a rosta, amelyen át a vallás újból meg újból megtisztul, megifjúl, megújul; a lelkiismeret munkálja azt, hogy az atyák, az ősök hite egyre tisztultabban szálljon a következő nemzedékekre. Így hatnak egymásra kölcsönösen és áldásosan a vallás és lelkiismeret.

*

K. A! Nem hunyhatunk szemet az előtt a tapasztalat előtt, hogy sokan vannak, akiknek van ugyan vallásuk, de ez nem egyéb náluk, mint holt örökség, holt kincs, holt tudomány s csak kevesen vannak, akik igaz meggyőződésből, a lelkiismeret benső indításából vallásosak. Viszont találkozunk lelkiismerettel, mely távoltage magát a vallástól, irtózik az önfegyelmezéstől, üres, nagyhangu szabadoskodásnak adja oda magát. Atyámiai! A reformáció e jubileumi esztendejében tegyük földadatunkká, hogy visszaállítsuk a lelkiismeret jogát magunkban is, másokban is, mert sem egyeseknek, sem népeknek nem lehet boldogabb napjok annál, amelyen a vallás áthatja lelkiismeretüket, lelkiismeretük pedig a vallásban találja meg vezérlő csillagát.

Amen.

Bitzius után

CSERNÁK BÉLA.

A LELKIISMERET HŐSE.

— Vasárnapi. —

Csel. 5, 29. *Istennek kell inkább engedni,
hogynem az embereknek.*

A reformációt szülő alapigazságok között egyike a legfőbbeknek a lelkiismeret. Hogy az, amit róla a legközelebbi alkalommal szólottam, még világosabban és érthetőbben álljon előttetek, fölmutatom ma néktek Luthernek, a lelkiismeret hőisének alakjában.

Midőn Lutherről, vagy a reformáció bármelyik nagy alakjáról emlékezünk itt, azt sohasem azért cselekedjük, hogy belőlük szenteket faragjunk. Mi embert nem imádkunk. Szentnek egy halandót sem tartunk, legyen az bár proféta lelkü reformátor is. Nem hunyunk szemet Luther, Zwingli, Kálvin hibái előtt sem, mert tudjuk, hogy minden nagyságuk mellett is csak emberek voltak. Emberek. De olyan emberek, akikben Isten lelke működött. Ez a lélek tette Luthert is minden gyarlóságai mellett a lelkiismeret hőisévé.

Egy világhíres író a Hősökről írt könyvében Luthert hegyhez hasonlítja. Nagy, nem mint egy kicsiszolt kőoszlop, hanem mint egy alpesi hegy. Törhetetlen gránit, messzire, magasra fölnyulva az égig; szakadékaiban a kutató lelhet mérges növényeket, de talál üde forrásokat, örökzöld, bájos völgyeket is. Egy ilyen hegynek csucsára kell hágnunk, hol pompás kilátás vár reánk. Ami bántó, sértő, örömtelen: az ott lenn lábaink alatt marad; s amint ott fenn széttékintünk, fenséges érzés árad el lelkünkön, mely Istent dicsőítő hálaimádságban zeng föl az égnek. A Lutherrel egyidőben élt nemes lelkek közül sokan a szó

szoros értelmében porba omolva, térdre hullva adtak hálát Istennek azért, hogy Luthert a világnak adta volt. És ez a hálaimádság száll a mi szívünkből is égfelé ma is, midőn Lutherről emlékezünk.

*

Azt mondtam, hogy Luther a lelkiismeret hőse volt, Önkéntelenül az a kérdés lebeg ajkunkon: hogyan lett azzá? Hogyan lett a lelkiismeretnek ily nagy hőse? Mi volt első hőstette? Semmi kétség hogy első hőstette kolostorba lépése volt. Azért, hogy protestánsok vagyunk, nem tagadhatjuk, hogy a kolostorba menetelhez nem kis fokú bátorság kell. Gondoljuk el csak, mit jelentett Luthernél ez az elhatározás. Éppen akkor tette le kitüntetéssel vizsgáját: a tudományok mestere lett. S ha egy ifju ember mögött fényes vizsga, előtte kecsegtető jövő, óh akkor — tapasztalat szerint — minden egyébre gondol, csak vallásra nem. Abban a diákkörben, amelyhez Luther tartozott, nem a mezitlábás barátok, csuhás szerzetesek eszményképe élt; hanem ott művészetről, tudományról, dicsőségről álmodoztak az ifjak. Elképzeltük, hogy miként tréfálkoztak, gunyolódtak Lutherrel, midőn meghalották elhatározását. Micsoda küzdelmébe kerülhetett Luthernek szakítani barátai fölfogásával, sőt mi több: édesatyja terveivel. Tudta, hogy apja nem sokra becsülte a szerzeteseket, akikről titokban úzótt bűneik miatt azt tartotta a világ, hogy *amit az ördög írtózik megtenni, minden tartózkodás nélkül megteszi egy barát.* Tudta, hogy lépésével keserves csalódást szerez atyjának, aki őt nagy áldozatokkal nevelte s ügyvédnek szánta volt. Mindehez járult élénk, vidám, társaságot, szabad természetet, szép zenét kedvelő természete, örömteljes ifjusága, tüzes vérmérséklete, amelyekről mindről le kell mondania, ha baráttá leszen. Mindenesetre voltak életében olyan események, amelyek elhatározásában megszilárdították, mint az a vihar, mely elragadta barátját, aztán az őmaga betegsége. Ám ezek az események más embernél csak futólagos hatást értek volna el; Luthernél azonban a lelkiismeretre hatnak, még pedig igen-igen mélyen. Ugy tetszik

neki, mintha ezekben Isten szólana hozzá, Isten szavát hallaná. És midőn ezt hallja, keblében teljes dicsőséggel emelkedik föl lelkiismerete s az nem atyjára, anyjára, nem barátaira, nem vágyaira, nem a világra, hanem arra az útra mutat, amely a kolostorba vezet. És Luther engedelmeskedik. Engedelmeskedik az isteni szónak: *Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek.* Ez a lelkiismeret ugyan most téves utat mutat, de aki lelkiismeretére hallgat, az egyre közeledik az igazsághoz, egyre közelebb jut Istenhez.

A vallás a lét hősi formája, mondotta a hősök könyvének írója (Carlyle). Luther az élet e hősi formájára szánja el magát. Ez az elhatározás nem állhat meg a kolostorba vonulással; újabb meg újabb hőstettet kíván. Mi történt Lutherrel a zárdában? Midőn lelki nyugtalanságát elpanaszolja gyóntatóinak, azok azzal vigasztalják: „Ne háborgassanak téged bűneid, azok csak apró, kölyök-bűnök; ne nyugtalankodjál miattok.” Társai azt mondják neki: „Márton, ne akarj te különb lenni nálunk, mi megtaláltuk békességünket.” Testi embere azt sugja: „Márton, Márton, miért gyötröd magadat oly igen; miért teszed magadra nézve oly nehézzé az életet?” De hall egy negyedik hangot is: „Márton, hamis békességnek magadat át ne add, maradj hív és igaz!”

Mily sok ember élt át már hasonló lelki harczokat s mily kevés az, akit barátai hizelgése, gunyja, vagy a maga vére el nem tántorított az útról, amelyet lelkiismerete egyedül ismert jónak! Állítsuk csak egymás mellé Luthert s a másik hires szerzetest, Loyola Ignácot, a jezsuitarend megalapítóját. Loyola is szabadon választja a szerzetesi életet, akár csak Luther. Loyolának sem ad lelki békességet a fülbegyónás, a gyóntató papok bűnbocsánata, ép' úgy, mint Luthernek nem adott. Loyola is állott a kétségeskedés örvénye szélén, mint Luther. De mily másként alakul életük! Loyola föladja a benső, lelki küzdelmet; Luther végig harczolja. Melyik a nagyobb hős? Hasonlatosak ők ama két hajóshoz, akik elindulnak a végtelen Oceánra. Vihar támad körülük s egyik végére-járhatatlannak tekinti a viharos tengert és visszafordul

oda, ahonnét elindult. Másik bizik iránytűjében. Rábizza életét, üdvösségét s ime új világot talál. Ez, aki új világot talált, Luther volt. Iránytűje a lelkiismeret. Vezérlő csillaga az Isten ígéje: *Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek.* Egy szellemes író mondja valahol, hogy a nagy gondolatok nem az agyból, hanem a szívből pattannak ki. Valóban, a nagy gondolatok forrása a lelkiismeret. Az egész reformáció s ezzel a világ szellemi ujjászületése a lelkiismeretből indul ki.

✱

Luther előbb lett hős a maga benső kis világa, mint a külső nagy világ előtt. De nem is lehet senki sem hős a világ előtt mindaddig, míg hőssé nem lett benső lelki életében. Luther 1517. október 31-edikén lép a világ elé. Emlékezzünk erre a napra. A minden szentek napjának szokása szerint a nép fekete foltokban vonul a vittenbergi vártemplom cinterme felé. A nép között egy komoly férfi lépeget, kezében írás, melyet aztán a vártemplom ajtajára szegez föl. A világtörténetben még sohasem volt egy ember ily jelentéktelennek látszó cselekedete olyan nagy mozgalomnak a megindítója, mint ezé az emberé. Mindenki érezte, hogy itt olyan valaki lép a világ elé, aki Istennek akar inkább engedni, hogynem az embereknek. Föllép bátran, nem törődve a következményekkel. És ahol ilyen ember lép elő, ott mindig Isten akar valamit kijelenteni a világnak. Az akkori emberek sokat zúgtak a bűnbocsátó czédulák árusítása miatt. A tudósok gúnyolódtak, némelyek boszankodtak, a püspökök a fejüket csóválták, de senki sem merte — mint Luther később kifejezte — a hurkot az ördög nyakába vetni. Csak egy férfi akadt, aki nem várta, hogy más tegye meg; aki sokkal inkább félté az Urat, mintsem elmulaszthatta volna, amit lelkiismerete parancsolt. Óh, nem a bűnbocsátó czédulákat árusító Teczel iránt érzett irigység hajtja Luthert, mint ahogy ellenségei ráfognak. Amit Luther tesz, az a lelkiismeretes ember ténykedése, akinek azt sugja lelkiismerete: Ha gyülekezednek jó pásztorra akarsz lenni, akkor ne hallgass!

A következő esztendőök eseményeinél nagyszerűbbeket aligha jegyzett föl a világtörténelem. Egy lelkiismeret, egyetlen embernek lelkiismerete áll szemben a félvilággal. Császár és pápa, a föld minden hatalmasai tanácstalanul állnak e lelkiismeret előtt, nem tudják megsemmisíteni. „Melyik ország, vagy fejedelem gondolja — írja egy helyt a reformátor — hogy Luther meg fog hajolni előtte? Óh az nagyot csalódik.“ Ugy száll harczba, mint igazi hős, kinek pajzsán egy láthatatlan kincs. Ezt a drága kincset akarják tőle elrabolni, de védelmére kél; védi drága kincsét, lelkiismeretét; minden erővel hadakozik maga körül; ereje nem fogy, de nőttön-nő, az egész világ sem képes legyőzni. „Kell, hogy a világ megadja lelkiismeretem szabadságát — kiáltja — ha még annyi ördöggel volna is tele, ha a föld romokba dőlné is!“

*

Igy következett be az örökre nevezetes wormsi birodalmi gyűlés, ahol Luther a császár és a többi nagy hatalmasság előtt védi meg lelkiismereti szabadságát.

Ma el sem tudjuk képzelni, micsoda forrongást idézett elő Luther föllépése. Sokaknak úgy tetszett, mintha maga az ég angyala szállt volna alá, kezében a lángoló karddal, hogy harczra keljen Róma ellen. Amint reggel az országgyűlésre ment, a nép ellepte az ablakokat és háztetőket s ünnepélyes szavakban kiáltották feléje, hogy ne vonjon vissza semmit. „Aki engem megtagad az emberek előtt, én is megtagadom azt az én mennyei Atyám előtt,“ kiáltották mintegy kérően és könyörögve. Valósággal nem a mi kérelmünk, nem az egész világ könyörögése volt-é az, amely a lelkekből fakadt: „Szabadíts meg; veled tartunk; ne hagyj cserbe minket!“ És Luther megállott szilárdan.

Micsoda bátorság kellett hozzá, hogy fölmenjen Wormsba! A világtörténelemnek nincs érdekesebb útja a wormsi útnál. Amint Luther a császár hívására áthalad az egyes városokon, a piacokon már kifüggesztve látja a császári parancsot, amely elítéli az ő írásait. Megdöbben; de megy tovább. Pártfogói intik, óvják, hogy ne menjen.

Meghallgatja őket; de megy tovább. A kor legbátrabb emberei, egy Hutten, egy Sickingen, aggodalommal teljes levelet írnak hozzá. Elolvassa azokat és — megy tovább. Beteg lesz, roszullét fogja el, mintha maga Isten is visszatartani akarná. De összeszedi magát és megy tovább. Végre föltűnik Worms. A vártorony őre kürtjébe fú, jelzi, hogy Luther megérkezett. Jelentősebb kürtszó még nem hangzott ennél. De ő megrettenés nélkül lép be a várkapun s nyilatkozatával — „Itt állok, másként nem tehetek“ — mély mesgyét hasít a világtörténelemben, amely elválasztja a középkort az újkortól. Körülte minden úgy fénylik, minden úgy ragyog. Villognak a testőrök fegyverei. A hatalmasok szemében máglyák tüze lángol. S az egyszerű barát ajkáról elhangzik a bátor szó: „Sem nem tanácsos, sem nem helyes bármit cselekedni lelkiismeretünk ellen!“ A császári hatalom nem képes megváltoztatni ennek az egyszerű embernek elhatározását. A kor leg-harczedzettebb fiai meghajolnak e fegyvertelen keresztyén bátorsága előtt, kiből nyilvánvalóvá lesz, hogy milyen hatalmas az ember, ha Istennek enged inkább, hogynem az embereknek. Ekkor lett Luther a lelkiismeret hőse a világ előtt; nem bölcsök királya (mint Kant), nem költők fejedelme (mint Göthe), nem egy birodalom összekovácsolója (mint Bismark), egyszerűen csak: Luther, a lelkiismeret hőse.

*

Mit mondjak még, atyámfiai! Négy évszázad mélyéből zeng föl Luther szava, hogy a lélek dicsőségének útja a lelkiismereten át vezet; hogy nincs jobb tanítód, mestered, tanácsadód tulajdon lelkiismeretenednél, amelyben Isten jelenti ki magát, hol legszentebb gondolataidat sugallja beléd. Ahoz, hogy ember légy, nem kell lángész, csodálatos tudás; egy kell csupán: félelem nélkül való megingathatatlan lelkiismeret. Kérdezd meg magadtól, mit Luther is kérdezett: tetszik-é életed Istennek? Ebből a kérdésből születnek a hősök. Nem az a fő, hogy Luther követője légy, hogy olyan lelki küzdelmeken menj át, mint ő; hanem, hogy minden helyen, minden körülmé-

nyek között rendíthetetlenül megállj, szilárd, törhetetlen maradjon lelkiismereted.

Hatalmas vihar zúg körülünk; Isten szól hozzánk benne, hősök után kiált; ő közelget felénk, hogy hősöket teremtsen. Nem csak azok a milliók a hősök, akik áldozatos küzdelmeket vívnak délen és északon, keleten és nyugaton. Hős a szántóvevő, aki sok évek terhével válán, megfogyatkozott erővel is helytáll a munkában, mert lelkiismerete parancsolja így. Hős a kereskedő, aki nem csalja, lopja, uzsorázza ki a nagy szorongattatás idején polgártársait; a lelkiismeret igazi hőse ő. Hős a politikus, ki becsületesen és nem népbolondítással szolgálja hazáját, munkálja ennek jövőendő boldogságát. Hősök vagytok ti, édes anyák, kik fájdalomban és munkában emésztitek föl esztendeiteket családotokért. Aki fölnyitja szemét, az meglátja, micsoda munkát szabott eléje az Ur; és mind hősök ők, akik megtántorodás nélkül haladnak az úton, amelyet a lelkiismeret királyi törvénye mutat. A boldogságnak gyönyörűséges kertjei virulnak ez útnak jobb- és baloldalán. Luther mondja: Minden öröm felett való öröm a jó lelkiismeret. A rossz lelkiismeret pokol, a jó pedig maga a mennyország.

K. A! A szentek ideje lejárt, de a hősöké nem. Az evangéliom hőseinek kora még ezután tetszik föl a maga teljes dicsőségében. Hogy mint lehet valaki az evangéliom, a jó lelkiismeret hőse, azt láttuk ma Lutherben. Hármát tartsatok szem előtt: *Istent*, akinek céljai vannak veletek; a *föladatot*, amelyre ő elhívott s a *lelkiismeretet*, amely az elétek szabott kötelességek betöltésére kényszerít. Az evangéliom hőse az, aki komolyan veszi a szent lecke szavait: *Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek.*

Amen.

Rittelmeyer nyomán

CSERNÁK BÉLA.

VASÁRNAPI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGÉSZ ÉVRE 24 K □□ FÉLÉVRE 12 K

Mutatványszámot kívánatra bárkinek küld a Vasárnapi Ujság kiadóhivatala
Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4. sz.

Az IGEHIRDETŐ

eddig megjelent tizenegy évfolyamából (1906—1916.) még néhány *teljes példány* áll rendelkezésünkre. Egy példány (I—XI. kötet) ára füzve 110 K, kötve 143 K. Megrendelhető a kiadóhivatalban. Az I. kötet csak mind a 11 évfolyam megrendelése esetén kapható. A IX—XI. kötet ára füzve 12 K, kötve 15 K egyenkint.

JÓ PAJTÁS

oooooooooooo A LEGKEDVELTEBB
KÉPES GYERMEKCLAP ::

Kiadja a Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4.
Előfizetési ára egész évre 12 K, félévre 6 K, negyedévre 3 K

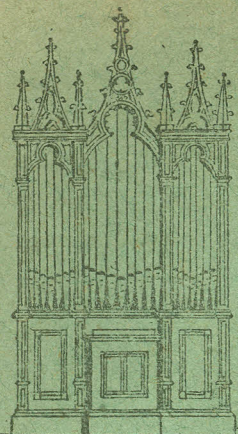
Mutatványszám ingyen.

Révész János köznapi imakönyve

— az átdolgozott bibliai fordításból vett idézetekkel — a *zsoltárok* alapján készült, azért predikáció előtti, temetési vagy alkalmi imáknál is czélszerű segédkönyv.

Ára díszkötésben, bérmentve 5 K 50 fillér.

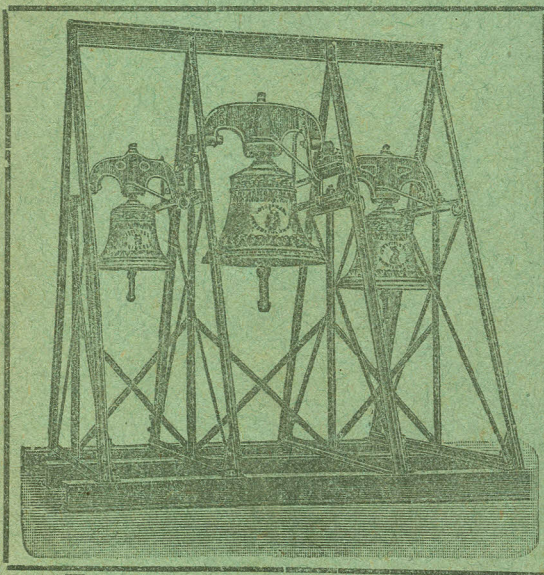
Bő tartalomjegyzék eszmék szerint, mely alkalmi dolgok keresésénél gyorsan útbaigazít. :::: Kapható a szerzőnél
Nagybányán, vagy az Igehirdetőnél.

ORGONA- ÉS HARMONIUMGYÁR. □□□ **ORSZÁGH SÁNDOR ÉS FIA**
cs. és kir. udv. száll. **RÁKOSPALOTA** (Bpest mellett).
Gőzerőhajtás és saját villamos világítással berendezve. — Alapított 1861. évben.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy díszoklevéllel” első díj és „Ferencz József lovagrenddel,” az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” első díj, az 1906. évi kassai kiállításon „díszoklevéllel” első díj kitüntetéssel; azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés. Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű, főleg a legújabb légnyomatú pneumatikai orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. — Szolid munka és jutányos árak. — Kisebb orgonák készletben vannak. Eddig 900-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszés szerinti rajz- és változat-összeállítással megrendelésre készülnek. Tervezeteket és rajzokat kívánatra küldünk.

AZ IGEHIRDETŐ II—VIII. KÖTETE
KAPHATÓ A KIADÓHIVATALBAN; FÜZVE 10 KOR.,
KÖTVE 13 KORONA EGYENKINT.

Hazánk legrégebb
harangöntődéje □

Alapított 1816-ban.

□□ Tíz évi jótállás.

Előnyös feltételek

engedtetnek

Seltenhofer
Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udv. szállítók

□□ Sopronban. □□

finomabb harangérczből, tiszta csengő hanggal öntetnek. Repedt harangok újraöntetnek; ezek, valamint az új harangok is, a már meglévőkhöz teljes összhangzatban öntetnek. Minden harang hangja előre határozottatik meg. Különösen figyelemztetjük szabadalmazott kovácsolt vasból készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronával bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árt átalakíttatnak. Kovácsolt vasból készült tűzmentes harangállványokat, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. Költségvetésekkel s képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.